

Y Cod Apelau Derbyn i Ysgolion

PHOTO REDACTED DUE TO THIRD PARTY RIGHTS OR OTHER LEGAL ISSUES

Cod Statudol

Dogfen Cod Statudol Rhif: 003/2009
Dyddiad Cyhoeddi: Gorffennaf 2009

Y Cod Apelau Derbyn i Ysgolion

- Cynulleidfa** Awdurdodau Addysg Lleol; Cyrff Llywodraethu Ysgolion Sefydledig ac Ysgolion Gwirfoddol a Gynorthwyr; Awdurdodau Esgobaethol yr Eglwys; ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir; Estyn; Cyngor Tribiwnlysoedd; Ysgrifenyddion Cyrff Proffesiynol yng Nghymru.
- Trosolwg** Mae'r Cod hwn yn nodi gofynion ac yn cynnig arweiniad ynghylch y swyddogaethau sydd gan awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, fforymau derbyn a phaneli apelau derbyn i'w cyflawni mewn perthynas ag apelau derbyn i ysgolion. Rhaid i'r cyrff hyn "weithredu yn unol â'r" Cod.
- Camau i'w cymryd** Sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod erbyn y flwyddyn ysgol 2010/11.
- Rhagor o wybodaeth** Mr Jeremy Frost
Is-adran Rheolaeth ac Effeithiolrwydd Ysgolion
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Parc Cathays
Caerdydd CF10 3NQ
Ffôn: 029 2082 6562
Ffacs: 029 2082 6109
E-bost: SchoolsManagementDivision3@wales.gsi.gov.uk
- Copiau ychwanegol** Mae copïau ychwanegol ar gael yn y cyfeiriad uchod. Gallwch weld y ddogfen hon hefyd ar wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru yn: www.cymru.gov.uk
- Dogfennau cysylltiedig** Gweler Atodiad F.

ISBN 978 0 7504 5071 3

© Hawlfraint y Goron Gorffennaf 2009

CMK-22-07-371

D6870809

Rhagair gan Y Gweinidog Dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau

Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru'n credu mai dewis yr ysgol iawn i'w blentyn yw un o'r penderfyniadau pwysicaf sy'n wynebu rhiant. Er mwyn helpu rhieni drwy'r broses, mae arnom angen sicrhau bod trefniadau lleol i dderbyn plant yn glir, yn gyfreithlon ac yn anad dim arall yn deg.

Cyhoeddwyd rhagflaenydd y Cod yn 1999 ac roedd yn rhoi lefel o arweiniad ynghylch apelau derbyn i ysgolion a oedd yn briodol bryd hynny. Mae'r Cod hwnnw wedi cael ei gryfhau a'i ddiweddarau er mwyn diwallu anghenion yr unfed ganrif ar hugain. Cydnabyddir y gall y system apelau derbyn i ysgolion fod yn gymhleth a chaiff ei chamddeall weithiau nid yn unig gan rieni ond gan y rheini sy'n gyfrifol am ei gweinyddu. Nod y Cod newydd hwn yw darparu arweiniad cliriach ar gyfer pawb sy'n ymwneud ag apelau derbyn i ysgolion er mwyn rheoli'r system yn effeithlon ac yn effeithiol. Ar yr un pryd, mae'r Cod yn ceisio diogelu buddiannau rhieni, plant a phobl ifanc drwy sicrhau bod y broses apelau derbyn i ysgolion yn deg, yn gadarn, yn ddiuedd ac yn annibynnol.

Ledled Cymru, gall rhieni ymarfer eu hawl statudol i apelio pan fyddant yn teimlo bod hynny'n angenrheidiol ac mae hynny eisoes yn digwydd. Mae arnom eisiau i rieni barhau i deimlo'n hyderus bod y system apelau derbyn i ysgolion yn gweithio'n effeithiol fel rhan o'r system i roi pob plentyn mewn ysgol. Er mwyn sicrhau effeithlonrwydd cyffredinol mewn ysgolion, a thegwch yn gyffredinol, mae'n bwysig cael cydbwysedd rhwng hawl y rhieni i gael gwrandawriad llawn a theg a'r angen i ddiogelu ysgolion rhag derbyn cynifer o blant bod hynny'n cael effaith andwyol.

Yr wyf yn siŵr y caiff y Cod hwn groeso cynnes gan bawb sydd â diddordeb yn y broses apelau derbyn i ysgolion a bydd yn helpu i sicrhau bod y system apelau'n gweithio er budd disgyblion ac ysgolion.

Jane Hutt

Y Gweinidog dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau

Y Cod Apelau
Derbyn i Ysgolion
Dogfen Cod Statudol
Rhif: 003/2009
Dyddiad Cyheoddi:
Gorfennaf 2009

Cynnwys

Crynodeb	5
Pennod 1 - Cyflwyniad	6
Amcanion y broses apelio	8
Pennod 2 - Apelau gan rieni/personau ifanc: Cyfansoddiad paneli apêl a'r gweithdrefnau statudol ar gyfer apelau	10
Cyflwyniad	10
Aelodaeth y paneli apêl	10
Dyletswydd i hysbysebu am aelodau lleyg	11
Hyfforddi aelodau'r paneli	11
Cyfnod gwasanaeth aelodau ar banel	12
Indemniad	12
Cyfrifoldeb am gostau paneli apêl	12
Lwfansau ar gyfer aelodau paneli apêl	13
Buddiannau aelodau paneli apêl	13
Sicrhau bod cworwm o aelodau ar y panel	14
Pennod 3 - Rolau a chyfrifoldeb	15
Clerc y panel	15
Y cadeirydd	16
Aelodau'r panel	16
Yr apelydd	17
Y swyddog cyflwyno	17
Y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd	18
Pennod 4 - Camau cyn gwrandawriad yr apêl	18
Hawl i apelio	18
Rhieni/personau ifanc yn hysbysu ei bod yn fwriad ganddynt apelio	18
Hysbysu apelwyr ynglŷn â dyddiad gwrandawriad yr apêl	19
Gwybodaeth i apelwyr am apelau	19
Amserlen apelau derbyn	20
Hysbysu'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd am ddyddiadau gwrandawriadau apêl	21

Cynrychiolaeth	22
Tystiolaeth a thystion	22
Lleoliad yr apêl	23
“Lobïo” aelodau’r panel	24
Paratoi a chynhyrchu tystiolaeth gan yr awdurdod derbyn cyn y gwrandawriad	24
Pennod 5 - Gwrandawriad yr apêl	26
Natur y gwrandawriad	26
Trefn y gwrandawriad	26
Materion statudol i’w hystyried gan y panel apêl	27
Pennod 6 - Ar ôl gwrandawriad yr apêl	37
Hysbysu’r apelwyr ynglŷn â’r penderfyniad	37
Ceisiadau ac apelau pellach	39
Cwynion i’r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus	39
Cwynion wrth Weinidogion Cymru	40
Pennod 7 - Apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniadau awdurdod lleol i dderbyn disgyblion sydd ‘wedi’u gwahardd ddwywaith’ (ac eithrio plant sy’n derbyn gofal)	41
Rhybudd ynglŷn ag apêl	41
Y Panel apêl	41
Y weithdrefn apelio	42
Pennod 8 - Hyfforddi aelodau’r panel apêl ac ymarferwyr eraill	43
Ystyriaethau cyffredinol	43

Atodiad A	Apelau derbyn: Y gyfraith	45
Atodiad B	Egwyddorion cyffredinol i dywys paneli apêl	50
Atodiad C	Cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod a'r goblygiadau ar gyfer apelau	53
Atodiad D	Gwahaniaethau diwylliannol	59
Atodiad E	Deunydd ychwanegol (Mae'r wybodaeth yn gywir adeg ei chyhoeddi)	61
Atodiad F	Dogfennau cysylltiedig	63
Geirfa		65

Crynodeb

Mae'r Cod ar Apelau Derbyn i Ysgol yn cynnwys arweiniad ymarferol ac mae'n gosod gofynion yng nghyswllt awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, paneli apelau derbyn a fforymau derbyn yn defnyddio eu swyddogaethau apelau derbyn dan Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998. Mae'r Cod yn cynnwys canllawiau sy'n gosod allan nodau, amcanion a materion eraill sy'n ymwneud â chyflawni swyddogaethau apêl a rhaid i bob un o'r cyrff neu'r unigolion dan sylw "weithredu'n unol" â'r Cod. Mae'r Cod yn disodli Cod Ymarfer Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar Apelau Derbyniadau i Ysgolion a gyhoeddwyd ym mis Medi 1999.

Bydd y Cod newydd yn gymorth i bawb sydd â diddordeb mewn trefniadau apelio ysgolion ac yn gymorth i sicrhau bod y drefn apelio'n gweithio er budd ysgolion ac er budd disgyblion. Y prif newidiadau a gyflwynir drwy'r Cod yw:

- ei bod yn rhaid i awdurdodau derbyn sicrhau bod aelodau newydd ar baneli'n cael hyfforddiant priodol cyn gwrando apelau;
- ei bod yn rhaid gwrando apelau a wneir yn ystod y broses derbyn wedi'i hamserlennu o fewn 30 diwrnod i'r dyddiad cau ar gyfer eu cyflwyno;
- ei bod yn rhaid gwrando apelau a wneir y tu allan i'r broses derbyn wedi'i hamserlennu o fewn 30 diwrnod i'r dyddiad cau ar gyfer eu cyflwyno;
- y dylid caniatáu i blant roi tystiolaeth mewn gwrandawiadau apêl os ydynt yn dymuno gwneud hynny.

Pennod 1 - Cyflwyniad

1.1 Gwneir y Cod hwn dan adran 84 Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 (a elwir yn Ddeddf 1998 yn y Cod hwn) fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006 (a elwir yn Ddeddf 2006 yn y Cod hwn), sy'n mynnu bod Gweinidogion Cymru'n cyhoeddi Cod ar gyfer cyflawni swyddogaethau derbyn gan awdurdodau addysg lleol y cyfeirir atynt yn y Cod hwn fel awdurdodau lleol (ALLau), cyrff llywodraethu ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr, fforymau derbyn a phaneli apelau derbyn. Mae gan bob un o'r cyrff a grybwyllir ddyletswydd statudol i "weithredu'n unol" â'r Cod hwn ac â'r Cod Derbyn i Ysgolion.

1.2 Mae'r Cod hwn yn disodli'r Cod Ymarfer blaenorol ar gyfer Apelau Derbyn i Ysgolion ac mae'n berthnasol i apelau derbyn disgyblion i ysgolion cynradd ac uwchradd (gan gynnwys y chweched dosbarth/Blwyddyn 12). Daw i rym ar 15 Gorffennaf 2009 ac mae'n berthnasol i'r apelau hynny a gofrestrir ar y dyddiad hwnnw neu wedi hynny, ac eithrio apelau gan bobl ifanc ar gyfer derbyniadau i ddarpariaeth ôl 16. Mae'r Cod yn berthnasol i bobl ifanc ar gyfer derbyn i ddarpariaeth ôl 16 ar gyfer y flwyddyn 2010/2011. Dylid ei ddarllen ochr yn ochr â'r Cod Derbyn i Ysgolion ac arweiniad a deddfwriaeth arall sy'n effeithio ar dderbyn ac ar apelau derbyn yng Nghymru.

1.3 Mae'r Cod yn cyfeirio at ofynion statudol (h.y. a orfodir drwy ddeddfwriaeth sylfaenol neu is-ddeddfwriaeth) ac mae'n gorfodi gofynion gorfodol newydd y mae'n **rhaidd** i'r cyrff hynny a restrir ym mharagraff 1.5 isod gydymffurfio â hwy. Ceir cyfeiriad at y ddarpariaeth statudol berthnasol yn y testun neu yn y troednodyn. Lle bydd y Cod hwn (neu ddarpariaethau statudol) yn gorfodi gofynion gorfodol dywedir ei bod yn **rhaidd** i'r cyrff perthnasol gydymffurfio â'r gofyniad penodol neu â'r ddarpariaeth benodol. Lle bydd y Cod hwn yn gwahardd arferion, dywedir ei bod yn **rhaidd** i'r corff neu'r cyrff perthnasol **beiddio** â defnyddio'r arfer hwn.

1.4 Mae'r Cod hwn hefyd yn cynnwys canllawiau y dylai'r cyrff perthnasol eu dilyn oni allant ddangos, os herir hwy, bod cyfiawnhad dros beiddio â gwneud hynny. Lle bydd y canllawiau'n cyfeirio at arferion da, bydd y Cod yn dweud y **dylai'r** cyrff perthnasol ddilyn y canllawiau penodol. Ar y llaw arall, lle bydd y canllawiau'n cyfeirio at arfer sydd fel arfer yn cael ei ystyried yn arfer gwael, bydd y Cod yn dweud **na ddylid** defnyddio'r arfer, er y gall fod amgylchiadau eithriadol lle y bydd modd ei gyfiawnhau.

1.5 Mae'n ddyletswydd statudol ar y cyrff a ganlyn i weithredu'n unol â'r Cod hwn ac â'r Cod Derbyn i Ysgolion:

- a. **Awdurdodau derbyn** - Allau yw'r awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir, onid yw'r swyddogaeth wedi'i dirprwyo i'r corff llywodraethu, dan adran 88(1)(a)(ii) Deddf 1998. Cyrff llywodraethu yw'r awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr.
- b. **Cyrff llywodraethu** (gan gynnwys y rheini nad ydynt yn awdurdodau derbyn).
- c. **Allau** (pan nad ydynt yn gweithredu fel awdurdod derbyn)
- d. **Fforymau derbyn.**
- e. **Paneli apelau derbyn.**

1.6 Os bydd unrhyw un o'r cyrff hyn yn methu â chydymffurfio â'r gofynion gorfodol yn y Cod hwn, bydd hynny'n golygu bod y corff hwnnw'n torri ei ddyletswydd statudol i weithredu'n unol â darpariaethau'r Cod hwn. Oni chydymffurfir â'r darpariaethau gorfodol yn y Cod hwn, gallai hynny arwain at gyflwyno cwyn i Weinidogion Cymru mewn perthynas â'r cyrff a restrir uchod.

1.7 Mae'r Cod hwn yn ymdrin â dau gategori ar wahân o apelau derbyn:

- Apelau gan rieni¹ neu bobl ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth yn erbyn penderfyniad awdurdod derbyn i ysgolion i beidio â chynnig lle yn yr ysgol dan sylw; ac
- Apelau gan gyrff llywodraethu ysgolion cymuned neu ysgolion gwirfoddol a reolir yn erbyn penderfyniad gan yr ALL sy'n awdurdod derbyn ar eu cyfer i dderbyn plentyn i'w hysgol sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy cyn hynny.

1.8 Ymdrinnir â'r ddau fath hyn o apêl ar wahân yn y Cod hwn ym Mhenodau 2-6, ac ym Mhennod 7, yn y drefn honno.

---

¹ At ddibenion y Cod hwn, yn ôl y diffiniad o 'riant' yn adran 576(1) Deddf Addysg 1996 mae'n cynnwys unrhyw un nad yw'n rhiant i'r plentyn ond sydd â chyfrifoldeb rhiant drosto (yn unol â diffiniad Deddf Plant 1989) neu sy'n gofalu amdano.

1.9 Gan fod amgylchiadau lleol yn amrywio'n fawr, nid yw'r Cod hwn yn ceisio cynnig arweiniad ynglŷn â phob sefyllfa bosibl. Nid yw ychwaith yn pennu'n union sut y **dylai'r** sawl sy'n gyfrifol am y trefniadau, nac aelodau'r paneli apêl, weithredu y tu hwnt i'r gofynion statudol a restrir ac a esbonnir yn y Cod. Mae angen bod yn hyblyg ac yn sensitif i amgylchiadau unigol wrth ymdrin ag apelau, ar yr amod bod y rhain yn aros o fewn y fframwaith cyfreithiol.

1.10 Bwriedir y Cod yn bennaf ar gyfer y sawl sy'n trefnu ar gyfer apelau ac ar gyfer aelodau'r paneli a'u clercod. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru'n cyhoeddi arweiniad symlach i rieni a phersonau ifanc ynglŷn â'r system apelio ond mae awdurdodau derbyn, sy'n gyfrifol am sefydlu'r trefniadau apelio, hefyd mewn sefyllfa dda i gynnig cyngor i rieni a phersonau ifanc am y trefniadau apelio lleol (gweler paragraff 4.6).

Amcanion y broses apelio

1.11 Dylai apelau derbyn arddel yr amcanion sylfaenol hyn:

- Cynnig fforwm annibynnol, diduedd ond anffurfiol i'r rhieni (a phersonau ifanc yn achos apelau derbyn i chweched dosbarth) ac i'r awdurdod derbyn dan sylw (neu'r corff llywodraethu a'r ALL os yw'r apêl yn ymwneud â phenderfyniad i dderbyn disgybl a waharddwyd ddwywaith) fel y gallant gyflwyno'u hachos ill dau gan deimlo'n hyderus y cânt wrandawriad teg;
- Sicrhau bod y paneli apêl yn pwysu a mesur yn ofalus ac yn wrthrychol yr holl dystiolaeth a gyflwynir iddynt cyn penderfynu'n derfynol ynglŷn â'r apêl;
- Gweithredu o fewn gofynion y ddeddf, megis Deddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw 1975; Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976; Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995; Deddf Hawliau Dynol 1998; a Deddf Cydraddoldeb 2006. Mae paneli apêl yn cyflawni swyddogaeth farnwrol a **rhaid** iddynt ddilyn egwyddorion cyfiawnder naturiol. (Atodiad B paragraff B3);

- Rhoi sylw i'r holl ganllawiau perthnasol wrth roi trefniadau apelio ar waith, megis y Cod hwn; y Cod Derbyn i Ysgolion; y Cod Ymarfer ar gyfer Plant y mae ganddynt Anghenion Addysgol Arbennig (AAA); a
- Darparu system sy'n glir, yn gyson ac mor rhwydd i'w deall ag y bo modd i bawb sy'n ymwneud â hi.

1.12 Pan fydd cyrff llywodraethu'n apelio yn erbyn penderfyniadau i dderbyn i'w hysgolion ddisgyblion a waharddwyd ddwywaith, mae'r un egwyddorion sylfaenol a ddisgrifir uchod yn berthnasol.

1.13 Ceir manylion gofynion cyfreithiol apelau dan Ddeddf 1998 yn ogystal â deddfwriaeth arall sy'n berthnasol i apelau, yn Atodiad A y Cod hwn.

Pennod 2 - Apelau gan rieni/personau ifanc: Cyfansoddiad paneli apêl a'r gweithdrefnau statudol ar gyfer apelau

Cyflwyniad

2.1 Yn Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005 ("Rheoliadau 2005"), ceir y gofynion ar gyfer cyfansoddiad y paneli apêl. Mae'r darpariaethau cyfreithiol ar gyfer paneli apêl a drefnir gan ALLau ar gyfer ysgolion cymuned ac ysgolion gwirfoddol a reolir yn wahanol i'r rheini a geir ar gyfer paneli a drefnir gan gyrff llywodraethu ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr. O safbwynt ymarferol, mae'r gofynion yn debyg ac mae'n arfer da i ALLau a chyrff llywodraethu sefydlu paneli ar y cyd os byddant yn dewis gwneud hynny.

Aelodaeth y paneli apêl

2.2 Dan Reoliad 3 ac Atodlen 1 Rheoliadau 2005, **rhaid** i'r ALI neu'r corff llywodraethu benodi naill ai 3 neu 5 aelod ar gyfer pob panel. **Rhaid** i bob panel gynnwys:

- O leiaf un aelod lleyg. Golyga hyn bobl nad oes ganddynt brofiad personol o reoli unrhyw ysgol neu ddarparu addysg mewn unrhyw ysgol, gan anwybyddu profiad gwirfoddol, megis bod yn llywodraethwr ysgol; ac
- O leiaf un person â phrofiad ym myd addysg, sy'n gyfarwydd ag amgylchiadau addysgol ardal yr awdurdod, neu sy'n rhiant i ddisgybl sydd wedi'i gofrestru mewn ysgol arall.

2.3 Gwaherddir y canlynol rhag bod yn aelod ar banel apêl:

- Unrhyw aelod o'r ALI (e.e. cynghorwyr), neu o gorff llywodraethu'r ysgol dan sylw;
- Unrhyw un, ac eithrio athro/athrawes ysgol arall, a gyflogir gan yr ALI neu gan y corff llywodraethu;
- Unrhyw un sydd â chysylltiad â'r ALI neu â'r ysgol, neu sydd wedi bod â chysylltiad o'r fath erioed (e.e. cyn aelodau'r corff llywodraethu), neu ag unrhyw aelod o'r ALI neu'r corff llywodraethu neu rywun a gyflogir ganddynt fel y gallai amheuon rhesymol godi ynglŷn â gallu'r person hwnnw i weithredu'n ddiduedd gyda golwg ar yr ALI neu'r ysgol. Nid yw'r ffaith bod rhywun wedi'i gyflogi'n athro/athrawes gan yr ALI yn rheswm ynddo'i hun dros eu gwahardd rhag bod yn aelod - onid oes rheswm arall dros amau eu gallu i weithredu'n ddiduedd; ac

- Unrhyw un y bu ganddynt ran mewn unrhyw drafodaethau, neu a gyfrannodd atynt, ynglŷn â'r penderfyniad i beidio â derbyn y plentyn neu'r person ifanc sy'n destun yr apêl.

2.4 **Rhaid** i aelodau unigol y panel ddatgelu a yw unrhyw un o'r amgylchiadau a ddisgrifir ym mharagraff 2.3 yn berthnasol iddynt hwy.

2.5 Os bydd ALI a/neu gyrff llywodraethu ysgolion yn gwneud trefniadau ar y cyd ar gyfer apelau, mae'r cyfeiriadau ym mharagraffau 2.2 i 2.3 at y corff llywodraethu ac at yr ysgol yn berthnasol i unrhyw gorff llywodraethu neu i unrhyw ysgol sy'n ymwneud â'r trefniadau.

2.6 Caiff ALLau a chyrrff llywodraethu benodi digon o aelodau i'r paneli er mwyn i ddau banel neu fwy na hynny eistedd ar unwaith (ond gweler hefyd baragraffau 5.21 - 5.25 ynglŷn â chynnal achosion sawl-apêl). Lle bynnag y bo modd, **dylai** un panel wrando'r holl apelau ar gyfer ysgol benodol.

Dyletswydd i hysbysebu am aelodau lleyg

2.7 Dan Reoliadau 2005, **rhaid** i'r cyrrff sy'n gyfrifol am lunio cyfansoddiad paneli apêl hysbysebu am aelodau lleyg bob tair blynedd. **Rhaid** gosod yr hysbysiad mewn o leiaf un papur newydd lleol a chaniatáu 21 diwrnod fan leiaf i bobl ateb. **Dylai** awdurdodau derbyn hefyd ystyried ffyrdd eraill o ddenu darpar aelodau e.e. taflenni mewn papurau newydd lleol neu fynd at gwmnïau lleol. Gall fod o gymorth bryd hynny hefyd ei gwneud yn glir y darperir hyfforddiant. Mewn rhai ardaloedd, bydd ALLau (gyda chytundeb awdurdodau derbyn eraill) yn ysgwyddo'r cyfrifoldeb dros recriwtio, hyfforddi a phenodi aelodau'r paneli apêl. Mae hon yn ffordd gost-ffeithiol o sicrhau cysondeb ar hyd ac ar led ardal.

Hyfforddi aelodau'r paneli

2.8 **Rhaid** i awdurdodau derbyn sicrhau bod pob aelod newydd ar banel yn cael ei hyfforddi'n briodol cyn gwrandao apelau, a bod aelodau profiadol y panel yn cael gwybod am benderfyniadau perthnasol yn y llysoedd a'r arweiniad diweddaraf, gan roi cyfle iddynt gael hyfforddiant gloywi. **Dylai** Awdurdodau Lleol wahodd aelodau paneli apêl ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir ac ysgolion

sefydledig i unrhyw hyfforddiant y gallent eu darparu ar gyfer eu paneli eu hunain. **Dylid** darparu hyfforddiant penodol ar gadeirio panel i gadeiryddion y paneli, er mwyn iddynt gynnal y gwrandawriad mewn modd priodol gan ddefnyddio'r clerch yn gywir ac yn effeithiol. **Dylid** hefyd darparu hyfforddiant gloywi yn rheolaidd.

Cyfnod gwasanaeth aelodau ar banel

2.9 Nid yw'r gyfraith yn pennu cyfnod penodol ar gyfer gwasanaeth aelodau ar banel, ond **rhaid** i'r awdurdod derbyn adolygu aelodaeth y panel yn rheolaidd. Mae'n arfer da newid aelodaeth y panel sy'n gwrandawrio apelau ar gyfer ysgol benodol yn rheolaidd (ee bob 3 blynedd, i blethu â'r ddyletswydd i hysbysebu ar gyfer aelodau lleyg) er mwyn osgoi rhoi'r argraff bod rhagfarn o blaid yr awdurdod derbyn. Gall cronni adnoddau gydag awdurdodau derbyn ac ALLau cyffiniol fod o gymorth i sicrhau nad yw'r un aelodau'n eistedd ar baneli ar gyfer ysgol dro ar ôl tro.

Indemniad

2.10 **Rhaid** i awdurdodau derbyn indemnio aelodau unrhyw banel apêl rhag unrhyw gostau cyfreithiol rhesymol ac unrhyw dreuliau rhesymol a ddaw i'w rhan yng nghyswllt unrhyw benderfyniad neu gam a gymerir ganddynt yn ddiffuant yn rhinwedd eu gwaith fel aelodau panel apêl².

Cyfrifoldeb am gostau paneli apêl

2.11 **Rhaid** i ALLau neilltuo arian rhesymol ar gyfer cyrff llywodraethu ysgolion sy'n awdurdodau derbyn, i dalu am gostau derbyn ac apelau derbyn, oni bydd yr ysgol a'r ALI yn cytuno mai'r ALI ei hun a ddylai fod yn gyfrifol am weinyddu'r drefn ar ran y corff llywodraethu. Yr ALI sydd i benderfynu a ddylid dyrannu'r arian hwn i'r ysgolion fel dyraniadau a neilltuwyd a bod hynny ar ben eu cyfran o'r gyllideb ac ar wahân i'r gyllideb honno. Os bydd yr ALI yn penderfynu dirprwyo arian ar gyfer swyddogaethau derbyn, **rhaid** iddo gydymffurfio â gofynion y Rheoliadau sy'n llywodraethu fformiwlâu cyllido ysgolion a wnaethpwyd dan adran 47 Deddf 1998.

---

² Rheoliad 8 Rheoliadau 2005.

Lwfansau ar gyfer aelodau paneli apêl

2.12 Dan Reoliad 7 Rheoliadau 2005, mae aelodau'r panel yn gymwys i gael lwfans teithio a lwfans cynhaliaeth, yn unol ag adrannau 173 ac 174 Deddf Llywodraeth Leol 1972. Gellir talu iddynt hefyd am unrhyw enillion a gollir ganddynt yn sgil mynychu paneli apêl. Pennir y taliad hwn gan yr ALL ar sail argymhellion ei banel taliadau annibynnol, y darperir ar ei gyfer yn Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Lwfansau i Aelodau) (Cymru) 2007.

2.13 Bydd y darpariaethau hyn yn berthnasol pan drefnir paneli apêl naill ai gan yr ALL neu gan gorff llywodraethu'r ysgol. Caiff y corff llywodraethu dalu costau ar y gyfradd a bennir gan yr ALL sy'n cynnal yr ysgol.

Buddiannau aelodau paneli apêl

2.14 Mae paragraff 2.3 yn pennu'r bobl hynny a waherddir rhag bod yn aelod ar banel dan Ddeddf 1998. Fodd bynnag, dan rai amgylchiadau, efallai na fyddai'n briodol i rywun ddod yn aelod, hyd yn oed os nad yw wedi'i wahardd rhag gwneud hynny dan Reoliadau 2005. Dylid defnyddio crebwyll a synnwyr cyffredin wrth wneud dyfarniadau o'r fath. Ambell enghraifft o hyn fyddai lle bydd gan rywun fuddiant yng nghanlyniad apêl - er enghraifft, llywodraethwr unrhyw ysgol y gallai plant apelwyr aflwyddiannus fynd iddi, neu aelod panel sydd hefyd yn ymgeisydd aflwyddiannus i'r ysgol dan sylw. Enghraifft arall efallai fyddai rhiant sydd â phlentyn yn yr ysgol, ac, er nad yw wedi'i wahardd rhag bod yn aelod o'r panel, y gallai apelydd wrthwynebu iddo fod yno oherwydd y cysylltiad â'r ysgol.

2.15 Dylid gofalu rhag dangos tuedd, neu greu'r argraff o ddangos tuedd, wrth ddewis aelodau panel penodol. **Rhaid** eithrio unrhyw un sy'n briod ag apelydd, sy'n berthynas agos i apelydd, neu sy'n ymwneud ag apelydd (rhiant neu blentyn) rhag bod yn aelod o'r panel a fydd yn gwrandao'i achos. Byddai hyn yn berthnasol hefyd i bobl sy'n cyflogi'r apelydd neu'n cael eu cyflogi ganddo. Hefyd, fel rheol, **ni ddylai** neb sy'n briod â rhywun sydd wedi'i wahardd rhag bod yn aelod o banel na rhywun sy'n perthyn iddynt neu'n ymwneud â hwy mewn modd arall fod yn aelod o'r panel

ac, fel rheol, **ni ddylai** partneriaid mewn perthynas bersonol wasanaethu ar yr un panel. Yn gyffredinol, dylai unrhyw aelod o'r panel apêl y gwyddys fod ganddo farn benodol am yr apelydd - da neu ddrwg - gael ei ystyried yn rhywun nad yw'n ddiduedd. Os yw'n debygol y bydd apelydd yn codi unrhyw amheuaeth am natur ddiduedd unigolyn penodol, yna, **ni ddylent** eistedd fel aelod o'r panel yn y gwrandawriad hwnnw.

2.16 Pan fydd aelodau panel yn cael eu papurau ar gyfer yr apêl, **rhaid** iddynt ddweud wrth glerc y panel os ydynt yn adnabod unrhyw un o'r apelwyr fel y gellir ystyried pa mor briodol yw iddynt fod yn aelod o'r panel. Mae'n bosibl mai dim ond ar ddiwrnod y gwrandawriad y bydd aelod o'r panel yn sylweddoli ei fod yn adnabod yr apelydd. Dan amgylchiadau o'r fath, **rhaid** i'r aelod o'r panel ddatgelu hynny. **Rhaid** gofyn i'r apelydd a yw'n fodlon i'r panel fwrw ymlaen â'r apêl, ond os codir unrhyw bryderon, **rhaid** i'r aelod panel dan sylw ildio'i le a pheidio â chymryd rhan ym mhroses benderfynu'r apêl honno.

2.17 Pan fydd yn bosib, mae'n arfer da rhoi gwybod i apelwyr ymlaen llaw beth yw enwau aelodau'r panel, ac ai fel aelod lleyg ynteu fel rhywun â phrofiad ym maes addysg y maent yn gwasanaethu, er mwyn iddynt allu codi unrhyw bryderon sydd ganddynt ynglŷn â natur ddiduedd aelodau penodol o'r panel cyn y gwrandawriad ei hun. Fodd bynnag, **dylid** hefyd tynnu sylw at y ffaith hefyd y gall aelodaeth y panel newid funud olaf os nad oes modd osgoi hynny e.e. oherwydd salwch.

Sicrhau bod cworwm o aelodau ar y panel

2.18 Lle bydd panel â phum aelod iddo wedi dechrau ystyried apêl a bod unrhyw un o'r aelodau'n methu â bwrw ymlaen neu ei bod yn rhaid iddo dynnu'n ôl, caiff y panel barhau i eistedd, ar yr amod nad oes llai na thri aelod yn weddill a bod ganddynt o leiaf un aelod lleyg ac un aelod addysg o hyd. Os nad oes, **rhaid** cynnull panel newydd i wrando'r apêl. Lle bydd panel yn dechrau gyda thri aelod, **rhaid** iddo **beidio** â bwrw ymlaen os oes rhaid i un aelod ymadael, os felly rhaid llunio panel newydd er mwyn gwrandawrio pob achos o'r newydd.

Pennod 3 - Rôlau a chyfrifoldeb

3.1 **Rhaid** i bawb sy'n ymwneud â gwrandawriad derbyn fod yn gyfarwydd, a "gweithredu'n unol" â'r Cod Derbyn i Ysgolion a'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion a rhaid iddynt fod wedi'u hyfforddi hyd at lefel briodol. Ceir manylion am y rolau a'r cyfrifoldebau penodol isod.

Clerc y panel

3.2 **Rhaid** i bob panel gael gwasanaeth clerc. Nid yw'r clerc hwnnw'n aelod o'r panel ond mae ganddo rôl bwysig i'w chwarae o ran sicrhau bod y ffeithiau perthnasol yn cael eu sefydlu a bod gwrandawriad yr apêl yn deg

3.3 **Rhaid** i'r clerc **beidio** â bod wedi chwarae rhan yn y penderfyniad sy'n destun yr apêl a rhaid iddo beidio â bod â buddiant ynddo. **Rhaid** i glercod **beidio** â bod yn ymdrin â threfniadau derbyn fel rhan o'u cyflogaeth arferol. Fodd bynnag, **rhaid** i glercod ddeall y Cod hwn yn dda a hefyd y gyfraith sy'n ymwneud â threfniadau derbyn a **dylent** fod wedi cael hyfforddiant priodol a hwnnw'n cynnwys y gyfraith sy'n ymwneud ag anabledd. Onid yw hyn yn bosibl **rhaid** sicrhau bod cyngor cyfreithiol ar gael i'r panel. **Dylai** ALLau a llywodraethwyr gan amlaf edrych y tu allan i'w staff eu hunain am bobl sydd â phrofiad perthnasol yn gweithio fel clerc pwyllgor proffesiynol neu gynghorydd cyfreithiol neu am bobl sydd â phrofiad yn cynnal ymchwiliadau neu wrandawriadau disgyblu. Caiff awdurdodau derbyn rannu clercod.

3.4 Tasgau allweddol y clerc yw:

- gwneud y trefniadau gweinyddol angenrheidiol ar gyfer gwrandawriadau;
- esbonio'r gweithdrefnau sylfaenol i'r apelwyr ac ymdrin ag unrhyw gwestiynau a all fod ganddynt ar ddechrau'r gwrandawriad;
- sicrhau bod y ffeithiau perthnasol, fel y'u darperir gan yr apelydd a'r awdurdod derbyn, ill dau, yn cael eu cyflwyno a'u cofnodi yn y gwrandawriad;
- bod yn ffynhonnell cyngor annibynnol ynglŷn â'r weithdrefn, y Codau a'r gyfraith ynglŷn â'r trefniadau derbyn (gan roi cyngor fel rheol yng ngŵydd pob parti sy'n ymwneud â'r apêl), a chan ymyrryd yn ddoeth i gynorthwyo'r panel gyda'r weithdrefn, os oes angen;

- cofnodi'r trafodion, y presenoldeb, y penderfyniadau, canlyniadau'r pleidleisio a'r rhesymau. Nid oes yn rhaid i'r cofnod hwn fod yn gofnod gair am air, ond **rhaid** iddo fod yn gofnod clir a chynhwysfawr o'r holl bwyntiau a godir yn yr apêl, gan ei gwneud yn glir beth oedd barn y panel am y pwyntiau pwysig a godwyd gan yr apelwyr; a
- rhoi gwybod am benderfyniad y panel i bob parti trwy lythyr.

3.5 Os bydd y panel yn ymneilltuo neu'n gwahodd y partion i wneud hynny tra'i fod yn ystyried ei benderfyniadau, **rhaid** i'r clerwr aros gyda'r panel ond dim ond at ddiben cynnig cyngor ynglŷn â'r weithdrefn neu'r gyfraith. Gall y clerwr gynorthwyo drwy gyfeirio at nodiadau tystiolaeth, a thrwy gofnodi penderfyniadau a'r rhesymau drostynt. Os cynigiwyd cyngor pellach, **dylai'r** clerwr ystyried a oes angen ailadrodd y cyngor hwn wrth y partion eraill a rhoi cyfle iddynt gynnig eu sylwadau.

Y cadeirydd

3.6 Mae gan y cadeirydd ran ganolog sef cyfarwyddo'r trafodion a **rhaid** iddo allu rheoli'r gwrandawriad yn deg ac yn gadarn. Byddai profiad fel ynad, cadeirydd pwyllgor, uwch swyddog undeb neu rywbeth tebyg yn werthfawr. **Dylai'r** cadeirydd geisio tawelu meddwl yr apelwyr a sicrhau bod y gwrandawriad yn cael ei gynnal mewn modd anffurfiol ond bod strwythur iddo. **Dylai** ddechrau'r achos drwy gyflwyno pawb yn y gwrandawriad ac esbonio rôl y clerwr. **Dylai'r** cadeirydd esbonio ar y dechrau bod y panel yn annibynnol ac os bydd yn cadarnhau'r apêl, y bydd yn rhaid i'r awdurdod derbyn lynu wrth y penderfyniad hwnnw. **Dylai'r** cadeirydd gloi'r gwrandawriad drwy ofyn i'r apelwyr a ydynt wedi llwyddo i godi'r holl faterion yr oeddent yn dymuno'u codi ac a oes unrhyw bwyntiau ychwanegol yr hoffent eu gwneud.

Aelodau'r panel

3.7 Mae angen i bob aelod ar y panel fod yn ymwybodol o drefn y trafodion a chwarae rhan weithredol wrth holi'r swyddog sy'n cyflwyno a'r apelydd. **Rhaid** iddynt **beidio** â ffafrio'r naill barti na'r llall a **dylent** fod yn ymwybodol bob amser eu bod yn gweithredu'n annibynnol oddi ar yr ALL neu gorff llywodraethu'r ysgol, a'u bod yn cael eu gweld yn gweithredu felly. **Rhaid** i aelodau'r panel **beidio** â mynegi barn bersonol yn ystod gwrandawriad na dadlau o blaid achos y naill barti na'r llall.

Yr apelydd

3.8 Mae'r apelydd yn apelio ynghylch mater sy'n bwysig iawn i'w ddyfodol (yn achos person ifanc sy'n apelio yn erbyn penderfyniad ynghylch derbyn i chweched dosbarth) neu ddyfodol ei blentyn. Argymhellir pan na fydd apelydd neu ei gynrychiolydd yn gyfarwydd â'r weithdrefn gwrandawr apêl derbyn, bydd Cadeirydd y panel yn mabwysiadu rôl "galluogi" yn yr achosion hyn i helpu rhieni a phobl ifanc i gyflwyno eu hachos. **Rhaid** i awdurdodau derbyn roi arweiniad a gwybodaeth briodol i apelwyr cyn y gwrandawriad i'w galluogi i baratoi eu hachos ar gyfer yr apêl. Mae gan apelwyr yr hawl i holi'r swyddog cyflwyno yn ystod yr achos. Mae rôl yr apelydd yng ngwrandawriad yr apêl yn un arbennig o anodd, a dylai'r panel bob amser gadw hyn mewn cof.

Y swyddog cyflwyno

3.9 **Rhaid** i'r awdurdod derbyn ddarparu swyddog cyflwyno sy'n gyfrifol am gyflwyno'r penderfyniad i beidio â derbyn y plentyn/person ifanc a hynny mewn ffordd mor glir ag y bo modd, gan roi'r holl wybodaeth berthnasol. **Rhaid** i'r swyddog fod yn barod i ateb cwestiynau manwl am yr achos a wrandawir a chwestiynau am yr ysgol a'i threfniadau derbyn, a bydd angen i'r swyddog fod yn bresennol drwy gydol y gwrandawriad er mwyn gallu gwneud hynny. **Rhaid** i'r swyddog cyflwyno fod wedi'i hyfforddi'n llawn yng ngweithdrefnau apelau derbyn.

3.10 **Dylai'r** swyddog cyflwyno fod yn ddigon parod i gyflwyno'r achos fel nad oes angen i un o gynrychiolwyr yr ysgol fod yn bresennol yn y gwrandawriad. Fodd bynnag, gall pennaeth neu gynrychiolydd arall o'r ysgol ddod o bryd i'w gilydd pan fydd angen er mwyn ateb cwestiynau a ofynnir iddynt am yr ysgol. Ni ddylai diffyg presenoldeb cynrychiolydd fod yn rheswm dros ohirio trefnu'r gwrandawriad.

Y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd

3.11 Mae gan y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd hawl i ddod i banel fel sylwedydd. Caiff hefyd gyfeirio bod unrhyw un yn cael dod i wrandawriad apêl at ddibenion hyfforddi neu werthuso perfformiad y Clerc neu aelodau'r panel apêl.

Pennod 4 - Camau cyn gwrandawriad yr apêl

Hawl i apelio

4.1 Mae gan unrhyw riant (ac eithrio un y mae ei blentyn wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol) y gwrthodir lle i'w blentyn mewn ysgol, neu berson ifanc (yng nghyswllt y flwyddyn ysgol 2010/11 ymlaen) y gwrthodir lle iddo mewn chweched dosbarth ysgol, hawl statudol i apelio i banel apêl annibynnol (nid yw'r hawl hon i apelio'n ymestyn i geisiadau am addysg feithrin). Bydd gan rieni neu bobl ifanc hawl i apelio hefyd os cynigiwyd lle i blentyn ac y tynnwyd y cynnig hwnnw'n ôl.

4.2 Os gwrthodir lle i blentyn/person ifanc mewn ysgol/chweched dosbarth, **rhaid** rhoi'r rhesymau llawn, ar ffurf ysgrifenedig, i'r rhieni (a'r personau ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth ar gyfer Medi 2010 ac wedi hynny), yn esbonio pam y bu'r cais yn aflwyddiannus, gan gyfeirio at y trefniadau derbyn a gyhoeddwyd ar gyfer yr ysgol, gan gynnwys ai oherwydd y cyfyngiad ar faint y dosbarth babanod y gwrthodwyd lle. **Rhaid** i'r llythyr roi gwybod iddynt am eu hawl i apelio, gan gynnwys manylion ynglŷn â sut mae apelio (gellir defnyddio ffurflen sydd wedi'i hargraffu'n barod) ac at bwy y dylid anfon y rhybudd eu bod am apelio. **Rhaid** hefyd roi manylion ynglŷn ag ymhle y mae rhagor o wybodaeth ar gael ac am yr hawl i ddod i'r gwrandawriad apêl. **Rhaid pennu** unrhyw ddyddiadau cau ar gyfer cyflwyno neu dderbyn gwybodaeth. Er y gall fod o gymorth, yn enwedig yng nghyswllt apelau sy'n ymwneud â maint dosbarth babanod, ddweud o dan ba amgylchiadau prin y gallai'r panel gadarnhau apêl (gweler Atodiad C) **rhaid** i'r llythyrau hyn beidio â rhoi unrhyw awgrym ynglŷn â pha mor debygol yw'r apêl o lwyddo.

Rhieni/personau ifanc yn hysbysu ei bod yn fwriad ganddynt apelio

4.3 **Rhaid** rhoi o leiaf 14 diwrnod (10 diwrnod gwaith) i rieni/personau ifanc o'r dyddiad pan gânt eu hysbysu i'w cais fod yn aflwyddiannus baratoi a chyflwyno'u hapelau ysgrifenedig. Er mwyn osgoi unrhyw amheuaeth ynglŷn ag a yw'r cais am apêl wedi'u cyrraedd, **dylai** awdurdodau derbyn ystyried anfon cydnabyddiaeth. Os bydd rhieni/pobl ifanc yn cyflwyno apêl hwyr oherwydd amgylchiadau anodd neu oherwydd nad oeddent yn deall y gofynion, **rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwrthod

apêl hwyr heb reswm da. Dylid gwrando apêl hwyr yr un pryd ag y gwrandewir unrhyw apelau eraill ar gyfer ysgol benodol, neu cyn gynted ag y bo modd wedi hynny. Lle bynnag y bo modd, **dylai'r** panel apêl sy'n gwrando unrhyw apelau hwyr gynnwys yr un aelodau. **Rhaid peidio** â chynnal gwrandawiaid cyn unrhyw ddyddiad cau a bennwyd ar gyfer cyflwyno apelau.

Hysbysu apelwyr ynglŷn â dyddiad gwrandawriad yr apêl

4.4 **Rhaid** rhoi o leiaf 14 diwrnod (10 diwrnod gwaith) o rybudd ysgrifenedig i apelwyr ynglŷn â dyddiad gwrandawriad yr apêl, onid ydynt wedi cytuno i gyfnod byrrach (os bydd apelwyr yn cytuno i gyfnod rhybudd byrrach, dylent anfon neges ysgrifenedig, gall hyn fod ar ffurf e-bost at glerc y panel yn cadarnhau hyn). Pan fydd y person ifanc a'i rieni yn apelio yn erbyn penderfyniad, mewn achos derbyn i chweched dosbarth, **rhaid** gwrando'r apelau hynny gyda'i gilydd.

Gwybodaeth i apelwyr am apelau

4.5 Mae'n beth da i awdurdodau derbyn baratoi arweiniad i apelwyr ynglŷn ag apelau ar sail eu gwybodaeth am eu hamgylchiadau lleol eu hunain. Efallai y byddai ALLau a chyrrff llywodraethu sy'n gyfrifol am drefnu apelau'n ystyried cynhyrchu set o ganllawiau ar y cyd i apelwyr yn eu hardal. **Dylai** rhywfaint o'r wybodaeth sydd yn y Cod hwn fod yn sail ar gyfer arweiniad o'r fath. Byddai cynnwys pwynt cyswllt ar gyfer ymholiadau ynglŷn â'r broses apelio o gymorth hefyd. Mae'n arbennig o bwysig i ALLau a llywodraethwyr roi gwybod i apelwyr bod ganddynt hawl i fod yn bresennol pan wrandewir eu hapêl.

4.6. Wrth roi gwybod iddynt am ddyddiad gwrandawriad yr apêl, **rhaid** i'r awdurdod derbyn:

- Ofyn i apelwyr ddarparu unrhyw ddogfennau, gwybodaeth a thystiolaeth y maent yn dymuno'u cyflwyno i'r panel i fod yn gefn i'w hachos cyn gynted ag y bo modd, ond gan roi gwybod iddynt y cânt gyflwyno gwybodaeth unrhyw bryd cyn y gwrandawriad;

- Ei gwneud yn glir a fydd unrhyw ohebiaeth gynharach rhwng yr apelydd a'r ysgol yn cael ei chynnwys yn awtomatig ym mhapurau'r panel, ynteu ai dim ond y dogfennau hynny y mae'r apelwyr wedi'u cyflwyno'n benodol ar gyfer gwrandawriad yr apêl; a
- Eu hysbysu ynglŷn ag ar ba sail yr ystyrir yr apêl, er enghraifft, drwy amlinellu'r cwmpas cyfyngedig sydd ar gyfer cadarnhau apêl ynglŷn â dosbarth babanod sy'n cynnwys 30 o ddisgyblion. Os nad yw'n glir ai ar sail maint y dosbarth babanod y mae'r apêl, ynteu ar sail anfantais arferol, rhaid cynghori'r apelwyr i baratoi ar gyfer y naill a'r llall.

4.7 Er mwyn caniatáu i apelwyr baratoi ar gyfer gwrandawriad yr apêl, **rhaid** i'r awdurdod derbyn roi'r wybodaeth a ganlyn hefyd iddynt o leiaf 3 diwrnod gwaith cyn y gwrandawriad:

- Enwau aelodau'r panel a'r clerc, gan nodi y gallai'r rhain newid yn sgil amgylchiadau anochel, ac ym mha rinwedd y maent yn gwasanaethu (gweler paragraff 2.2). Y rheswm dros wneud hyn yw er mwyn rhoi'r cyfle i apelwyr (a phartion eraill) godi unrhyw amheuan ynglŷn â natur ddiuedd aelodau penodol o'r panel, cyn gwrandawrio'r apêl;
- Yr holl wybodaeth y mae'r apelwyr yn gwneud cais rhesymol amdani. Nodi a oes unrhyw dystion wedi'u gwahodd i roi tystiolaeth yn y gwrandawriad (gweler paragraffau 4.16 a 4.17).

Amserlen apelau derbyn

4.8 **Rhaid** i awdurdodau derbyn drefnu eu hamserlen apelau er mwyn i apelau a wneir yn ystod y broses derbyn a amserlennwyd gael eu clywed o fewn 30 diwrnod ysgol i'r dyddiad cau a bennwyd ar gyfer cyflwyno apelau. **Rhaid** cynnal gwrandawriadau apêl ar gyfer apelau a wneir y tu allan i'r broses derbyn a amserlennwyd o fewn 30 diwrnod ysgol i'r dyddiad pan fydd yr apêl yn cyrraedd ar ffurf ysgrifenedig. Yn ystod gwyliau'r haf **rhaid** i awdurdodau derbyn drefnu eu hapelau cyn pen 30 diwrnod gwaith i'r dyddiad pan fydd yr apêl yn cyrraedd ar ffurf ysgrifenedig.

4.9 Er mwyn osgoi oedi annerbyniol, efallai y byddai awdurdodau derbyn yn dymuno gwneud trefniadau ar y cyd i wrando apelau sy'n ymwneud â cheisiadau achlysurol. **Dylai** awdurdodau derbyn gyhoeddi amserlen digwyddiadau ymlaen llaw, gan gynnwys ym mha gyfnod y disgwylir cynnal apelau ar gyfer y broses derbyn a amserlennwyd.

4.10 Mae'n gymorth cynllunio dipyn ymlaen llaw er mwyn sicrhau mai un panel sy'n gwrando'r holl apelau ar gyfer ysgol benodol, onid oes rhesymau eithriadol pam na ellir gwneud hyn. Mae'n arfer da holi aelodau'r panel a threfnu dyddiadau a lleoliadau amodol ar gyfer gwrandawiadau ymhell cyn dyddiad y cynnig. Pan fydd union nifer yr apelau'n hysbys, gellir cadarnhau'r dyddiadau gydag aelodau'r panel. Mae bob tro'n bosibl y gall fod yn rhaid i aelod o'r panel beidio â bod yn bresennol ar fyr rybudd oherwydd salwch neu am resymau eraill, a **dylai** awdurdodau derbyn gynnwys nifer o eilyddion posibl wrth flaengynllunio. Arfer da yw cynllunio ar y sail y bydd gennyhych fwy o apelau nag a fu mewn blynyddoedd blaenorol, gan ei bod yn haws canslo trefniadau na threfnu gwrandawiadau ychwanegol.

4.11 Yn ôl y gyfraith, nid oes yn rhaid i rieni anfon eu plant i'r ysgol tan ddechrau'r tymor ar ôl eu pen-blwydd yn bump oed ac mae'r Cod Derbyn i Ysgolion yn mynnu bod awdurdodau derbyn yn cytuno i geisiadau ar gyfer gohirio derbyn i ddosbarthiadau derbyn. **Rhaid** i baneli apêl sicrhau bod pob apêl a wneir o fewn y broses derbyn a amserlennwyd yn cael eu gwrando ar yr un adeg, ni waeth ym mha dymor y disgwylir i'r plentyn ddechrau yn yr ysgol.

Hysbysu'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwilysoedd am ddyddiadau gwrandawiadau apêl

4.12 Mae gan y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwilysoedd rôl i oruchwylio yng nghyswllt apelau derbyn a bydd ei aelodau'n mynychu gwrandawiadau apêl (sy'n cynnwys trafodaethau'r panel ar ôl y gwrandawriad) o bryd i'w gilydd fel sylwedyddion. Mae hyn yn rhan bwysig o waith y Cyngor ac mae'n ei alluogi i gadw golwg gyffredinol ar apelau. **Rhaid** i awdurdodau derbyn roi gwybod i'r Cyngor ynglŷn â dyddiadau gwrandawiadau apêl er mwyn iddo drefnu, os oes angen, i un o'i aelodau fod yn bresennol. Mae cyfeiriad y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwilysoedd i'w weld yn Atodiad E.

Cynrychiolaeth

4.13 **Rhaid** i baneli apêl roi'r cyfle i apelwyr fod yn bresennol eu hunain, iddynt gyflwyno'u hachos ar lafar³ ac iddynt egluro neu ategu eu hapêl ysgrifenedig. Mae'n bwysig ceisio trefnu amser a lle ar gyfer y gwrandawriad a fydd yn caniatáu iddynt wneud hynny. Os nad oes modd cynnig dyddiad arall, a gall hyn fod yn wir mewn apelau sawl-achos, bydd yn rhaid penderfynu ynglŷn â'r apêl ar sail pa wybodaeth ysgrifenedig bynnag sydd ar gael a rhaid egluro hyn wrth yr apelydd.

4.14 Caiff cyfaill, cynghorwr, dehonglydd/cyfieithydd neu arwyddwr⁴ ddod gyda'r apelydd neu ei gynrychioli a chaiff hwnnw siarad ar ei ran. Gellid defnyddio gwasanaeth eiriol annibynnol petai angen. **Ni ddylai** fod angen cynrychiolaeth gyfreithiol ar gyfer apelau derbyn, er bod rhwydd hyn i apelwyr gael cynrychiolaeth o'r fath os dymunant. Fodd bynnag, **rhaid** i baneli ofalu nad yw apelwyr heb gynrychiolaeth yn cael eu trin yn wahanol i'r apelwyr y mae ganddynt gynrychiolaeth. Os yw'n fwriad gan apelwyr gael eu cynrychioli neu ddod â chyfaill neu gynghorwr, neu gyfieithydd/dehonglydd neu arwyddwr gyda hwy, **dylent** roi gwybod i'r clerch ymlaen llaw. Dylai awdurdodau derbyn ddarparu cyfleusterau cyfieithu ar y pryd neu ddehongli os gwneir cais am hynny.

4.15 **Rhaid** rhoi gwybod i apelwyr na chaiff aelod o'r Cyngor, swyddog Awdurdod Lleol na gwleidydd lleol ddod gyda nhw, gan y gallai hyn arwain at wrthdaro buddiannau a rhoi gormod o bwysau ar y panel.

Tystiolaeth a thystion

4.16 Mae gan apelwyr a swyddogion cyflwyno'r hawl i benderfynu sut mae trefnu eu cyflwyniad ond nid yw'n debygol y bydd angen i dystion fod yn bresennol. Gall y panel ei ystyried yn briodol caniatáu i dystion nad ydynt yn bresennol roi tystiolaeth, ar yr amod ei bod yn berthnasol ac nad yw'n ailadroddus. Caiff paneli (gan roi rhybudd i'r apelwyr ymlaen llaw) ofyn iddynt gadarnhau gwybodaeth a gafwyd am faterion megis cyflwr meddygol neu eu cyfeiriad. **Ni ddylai** fod angen i bennaeth neu lywodraethwr fod yn dyst, gan mai gwaith y swyddog cyflwyno yw darparu gwybodaeth am yr ysgol.

³ Paragraff 1(4) atodlen 2 Rheoliadau 2005.

⁴ Paragraff 1(4) atodlen 2 Rheoliadau 2005.

4.17 Os yw'r plentyn yn dymuno bod yn bresennol yn y gwrandawriad i roi tystiolaeth, **dylid** trefnu er mwyn i'r plentyn allu gwneud hynny a dylai'r panel ymddwyn mewn modd sy'n adlewyrchu bod plentyn yn bresennol. Efallai y bydd hefyd angen darparu hyfforddiant mewn sgiliau cadeirio priodol ar gyfer rheoli gwrandawriadau pan fydd plentyn yn bresennol.

4.18 Y panel sydd i benderfynu a **ddylai** unrhyw dyst, ar ôl rhoi tystiolaeth, aros yno tra bo gweddill yr achos yn cael ei gyflwyno. Gallai hyn fod o gymorth i wneud yr achos yn fwy anffurfiol, ond ni fydd bob tro'n ddymunol.

Lleoliad yr apêl

4.19 Ac ystyried y pwyslais ar annibyniaeth y broses apêl, **rhaid** defnyddio lleoliad niwtral i wrando'r apêl. **Rhaid** i gyllid a ddirprwyir i awdurdodau derbyn ar gyfer apelau ddarparu ar gyfer costau fel hyn, er y gallai ALLau ddarparu lleoliad addas, os yw hynny'n well gan ysgolion. **Rhaid** i'r lleoliadau ar gyfer gwrandawriadau:

- fod yn hwylus i'r apelwyr;
- fod wedi'u harwyddo'n ddigonol;
- fod yn fannau y gellir eu cyrraedd ar gludiant cyhoeddus;
- fod yn hwylus i bobl ag anableddau⁵ (gan ystyried darparu lleoedd i barcio car);
- fod â lle aros addas i'r apelwyr, sy'n eu cadw ar wahân i'r panel a'r swyddog cyflwyno; a
- bod ag ystafell addas i'r swyddog cyflwyno aros ar wahân i'r panel cyn yr apelau a rhyngddynt.

4.20 Pwyntiau eraill i'w hystyried:

- **dylai** fod lle ar gael i'r partïon a'u cynrychiolydd neu eu cynghorwr gynnal trafodaethau preifat;
- **dylai'r** gwrandawriad fod mewn man lle na fydd sw^n o'r tu allan neu bobl yn dod i mewn i'r ystafell yn tarfu ar bethau;
- **ni ddylai'r** sawl sy'n aros y tu allan allu clywed yr hyn sy'n digwydd ar y tu mewn;

---

⁵ Mae arweiniad ar gael gan y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd yn eu dogfen 'Making Tribunals Accessible to Disabled People: Guidance on Applying the Disability Discrimination Act'.

- **dylai** fod strwythur i'r ffordd y mae'r ystafell wedi'i gosod, a dylai fod yn gyfforddus ac yn anffurfiol;
- **dylid** darparu dwâr yfed neu luniaeth arall;
- **dylai'r** toiledau fod yn gyfleus, gan gynnwys toiledau i bobl anabl;
- **dylai** fod platiau enwau ar gael ar gyfer y panel a'r clerc; a
- **dylid** caniatáu digon o amser ar gyfer y gwrandawriad, yn enwedig os oes dehonglydd/cyfieithydd yn bresennol i weithredu ar ran yr apelwyr.

“Lobïo” aelodau'r panel

4.21 Er mwyn bod yn deg i'r apelwyr eraill, **rhaidd peidio** â chynnwys aelodau mewn unrhyw drafodaethau gydag apelwyr cyn eu gwrandawriad. **Dylent** atgoffa apelwyr y **dylid** cyflwyno unrhyw wybodaeth ychwanegol y maent yn dymuno'i hychwanegu at eu hapêl ar ffurf ysgrifenedig cyn y gwrandawriad ac y cânt y cyfle i ddweud eu dweud pan gynhelir y gwrandawriad. Hefyd, **rhaidd peidio** â chynnwys aelodau'r panel mewn trafodaethau ag aelodau'r awdurdod derbyn cyn y gwrandawriad ac **ni ddylent** gael egwyl lluniaeth gyda chynrychiolwyr yr awdurdod derbyn yn ystod y diwrnod. Mae'r un ystyriaethau'n berthnasol i glercod, ac eithrio lle bydd yr apelydd neu gynrychiolydd yr awdurdod derbyn yn dymuno holi ynglŷn â'r weithdrefn.

Paratoi a chynhyrchu tystiolaeth gan yr awdurdod derbyn cyn y gwrandawriad

4.22 O leiaf 7 niwrnod (5 diwrnod gwaith) cyn y gwrandawriad (onid yw'r apelwyr wedi ildio'u hawl i gyfnod rhybudd 14 diwrnod ynglŷn â'u hapêl) - gweler paragraff 4.4 - **rhaidd** i'r awdurdod derbyn roi'r dogfennau a ganlyn i glerc y panel apêl ac i'r apelwyr (gellir anfon y dogfennau ar ffurf electronig, ond dim ond os bydd pob parti dan sylw'n cytuno i hynny):

- Datganiad ysgrifenedig yn crynhoi sut mae'r trefniadau derbyn ar gyfer yr ysgol yn berthnasol i gais yr apelydd, gydag unrhyw wybodaeth gefndir berthnasol ynghyd ag unrhyw ddogfennau y maent wedi dibynnu'n sylweddol arnynt (megis ffurflen gais yr apelydd neu eiridon gan weinidogion crefyddol).

- Datganiad ysgrifenedig yn crynhoi'r rhesymau dros y penderfyniad, gan esbonio sut y byddai derbyn plentyn/person ifanc ychwanegol yn anfanteisiol o ran darparu addysg effeithiol neu ddefnyddio adnoddau'n effeithiol boed yr awdurdod derbyn yn amddiffyn ei benderfyniad ar sail deddfwriaeth maint dosbarthiadau babanod ai peidio. **Dylid** darparu gwybodaeth ffeithiol ysgrifenedig yn gefn i unrhyw ddatganiad ynglŷn ag adeiladau, maint dosbarthiadau, capasiti ac ati, gan nad oes modd mynd ag aelodau paneli ar 'deithiau tywys' o gwmpas ysgolion er mwyn iddynt asesu hyn drostynt eu hunain, oherwydd gallai hynny wneud i bobl amau eu hannibyniaeth ac arwain at honiadau o lobio.
- Copïau o unrhyw wybodaeth neu ddogfennau sydd i'w cyflwyno i'r panel yn y gwrandawriad, gan gynnwys unrhyw beth sydd wedi'i gyflwyno gan yr apelwyr erbyn hynny.

4.23 **Ni ddylai** fod unrhyw sail i'r awdurdod derbyn gyflwyno gwybodaeth sylweddol newydd yn yr apêl.

4.24 **Rhaid** i'r awdurdod derbyn ddarparu'r holl wybodaeth y bydd yr apelwyr yn gwneud cais rhesymol amdani, gan gynnwys profforma cyfrifiad capasiti ddiweddar, er mwyn iddynt allu cwestiynu achos yr awdurdod derbyn. Caiff apelwyr ddarparu unrhyw wybodaeth neu dystiolaeth ychwanegol sydd, yn eu barn hwy, yn gefn i'w hachos. Nid yw rôl y clerc yn cynnwys didoli'r hyn a all fod, yn eu barn hwy, yn ddeunydd amhriodol; mater i'r panel yw penderfynu a ddylid rhoi sylw i'r hyn a gyflwynir ai peidio

4.25 **Rhaid** i'r clerc sicrhau bod yr holl ddogfennau a restrir ym mharagraff 4.22 yn cael eu hanfon at aelodau'r panel drwy'r post neu o law i law, 3 diwrnod cyn y gwrandawriad fan leiaf.

4.26 Cyn y gwrandawriad, **rhaid** i'r clerc roi gwybod i'r apelwyr ac i'r swyddog cyflwyno beth fydd trefn y busnes (gweler y drefn a awgrymir ym mharagraff 5.3).

Pennod 5 - Gwrandawriad yr apêl

Natur y gwrandawriad

5.1 **Rhaid** i'r paneli apêl weithredu'n unol ag egwyddorion cyfiawnder naturiol, a **rhaid** seilio'r ffordd y cynhelir gwrandawiadau ar drefn deg a, chyn belled ag y bo modd, dylid ceisio creu awyrgylch anffurfiol. Bydd yn anodd creu awyrgylch anffurfiol, er enghraifft, os recordir y gwrandawriad ar dâp, a **dylid** osgoi gwneud hyn ac eithrio lle y gallai hynny fod o gymorth i apelydd sydd ag anabledd.

5.2 Fel rheol, **dylid** cynnal apelau'n breifat, onid ydynt yn cael eu gwrandawrio fel rhan o apêl luosog (gweler paragraff 5.21 i 5.25)⁶. **Rhaid** cynnal pob rhan o'r achos yng ngŵydd pob aelod o'r panel a phob parti, ac eithrio mewn sefyllfa lle na all yr apelwyr fod yn bresennol. **Rhaid peidio** â gadael un parti ar ei ben ei hun gyda'r panel a'r parti arall yn absennol os yw'r naill barti a'r llall yn bresennol yn y gwrandawriad. Ceir arweiniad manylach am natur gwrandawiadau apêl, gan gynnwys egwyddorion cyfiawnder naturiol yn Atodiad B y Cod hwn.

Trefn y gwrandawriad

5.3 Dyma'r drefn a awgrymir:

- achos yr awdurdod derbyn;
- yr apelwyr yn holi.

(Oni phrofir anfantais, **dylai'r** gwrandawriad ddod i ben yn awr a dylid **dweud** wrth yr apelwyr i'w hapêl fod yn llwyddiannus)

- achos yr apelydd
- yr awdurdod derbyn yn holi;
- yr awdurdod derbyn yn crynhoi;
- yr apelydd yn crynhoi.

5.4 Ar ddechrau'r gwrandawriad, **rhaid** i gadeirydd y panel groesawu'r partion a chyflwyno aelodau'r panel a'r cler. **Rhaid** i'r cadeirydd hefyd gyflwyno'r swyddog cyflwyno a'r apelwyr, gan drin y naill a'r llall yn yr un modd. Hyd yn oes os yw'r panel yn gyfarwydd â'r swyddog cyflwyno am iddo fod mewn sawl gwrandawriad, **dylid** gochel rhag rhoi unrhyw argraff bod

---

⁶ Paragraff 1(5) Atodlen 2 Rheoliadau 2005.

y panel a'r swyddog cyflwyno'n cydweithio. **Dylai** cadeirydd y panel esbonio'r weithdrefn yn glir ac yn syml gan roi manylion y materion y bydd y panel yn mynd i'r afael â hwy ac ym mha drefn. **Dylid** hefyd egluro'r broses dau gam (gweler paragraff 5.14) neu gwmpas cyfyngedig apêl ar sail maint dosbarth babanod, yn glir i'r apelydd, fel sy'n briodol. **Dylai'r** cadeirydd esbonio ar y dechrau bod y panel yn gorff annibynnol ac os bydd yn cadarnhau apêl yr apelwyr, y bydd yn rhaid i'r awdurdod derbyn lynu wrth y penderfyniad hwnnw.

5.5 Caiff aelodau'r panel ofyn cwestiynau unrhyw bryd os ydynt yn dymuno cael eglurhad ynglŷn â'r hyn a ddywedir neu os oes angen gwybodaeth arnynt er mwyn penderfynu. Ni **ddylai** aelodau'r panel byth geisio ateb cwestiynau ar ran y swyddog cyflwyno, gan y gallai hyn roi'r argraff eu bod yn cydweithio

5.6 Os codir materion newydd o sylwedd am y tro cyntaf yn y gwrandawriad, mae'n bosibl y bydd angen gohirio'r gwrandawriad er mwyn i unrhyw barti y mae hyn yn peri syndod iddynt gael amser i ystyried y materion dan sylw. Dylid hysbysu rhieni os ydynt yn cyflwyno gwybodaeth yn yr apêl y mae angen ei gwirio, efallai y bydd yn rhaid i'r apêl ailymgynnull ar ôl ymchwilio i'r materion a godir.

5.7 Mae'n bosibl y bydd angen addasu'r weithdrefn mewn apelau sawl-achos (gweler paragraff 5.21 i 5.25).

Materion statudol i'w hystyried gan y panel apêl

Yr hyn sydd orau gan riant

5.8 Mae gofyn i baneli apêl ystyried dyletswydd gyffredinol awdurdod derbyn i gydymffurfio â'r hyn sydd orau gan riant (neu'r hyn sydd orau gan berson ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth) yn amodol ar yr eithriad a nodir ym mharagraff 5.9. Dylent hefyd ystyried a wrthodwyd lle ar gam, neu o ganlyniad i drefniadau derbyn sy'n mynd yn groes i'r darpariaethau gorfodol yn y Cod Derbyn i Ysgolion a'r ddeddfwriaeth.

5.9 **Rhaid** i awdurdodau derbyn gydymffurfio â cheisiadau i dderbyn ac eithrio dan yr amgylchiadau a ganlyn:

- Lle byddai derbyn y plentyn yn anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon. (Ni chaiff awdurdodau derbyn wrthod derbyn plant neu bersonau ifanc i unrhyw grŵp blwyddyn y derbynnir disgyblion i'r ysgol iddo fel rheol ar y seiliau hyn oni bydd nifer y ceisiadau am leoedd yn y grŵp blwyddyn perthnasol hwnnw'n fwy na nifer derbyn yr ysgol.) Gall anfantais godi yn sgil camau y mae gofyn eu cymryd er mwyn cydymffurfio â'r cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod (gelwir hyn yn anfantais maint dosbarth - gweler paragraffau 5.10 i 5.12 ac Atodiad C).
- Lle derbynnir disgyblion i'r chweched dosbarth yn llwyr ar sail gallu neu ddawn arbennig ac y byddai derbyn disgybl yn anghydnaws â threfniadau derbyn ar sail dethol fel hyn.
- Lle bydd ysgol breswyl a gynhelir gan y wladwriaeth wedi pennu niferoedd derbyn ar wahân ar gyfer disgyblion dydd a disgyblion preswyl a bod ganddi fwy o ymgeiswyr ar gyfer y naill categori neu'r llall nag sydd o leoedd, er y gall fod lleoedd ar gael yn y categori arall.
- Lle bydd y plentyn wedi'i wahardd o ddwy ysgol neu fwy a'r gwaharddiad diweddaraf wedi digwydd yn ystod y ddwy flynedd diwethaf. Nid yw hyn yn berthnasol i blant o dan oedran ysgol gorfodol, disgyblion a fyddai wedi'u haildderbyn ar ôl eu gwahardd, neu'r rheini a fyddai wedi'u haildderbyn petai'r corff llywodraethu a oedd yn adolygu'r achos neu'r panel apêl ar gyfer gwaharddiadau'n ei hystyried yn ymarferol gwneud hynny dan yr amgylchiadau. Ystyrir gwaharddiad parhaol yn waharddiad sy'n dechrau ar y diwrnod ysgol cyntaf pan fydd y pennaeth wedi dweud wrth y disgybl am beidio â mynychu'r ysgol.

Maint dosbarthiadau babanod

5.10 Yn ôl y cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau, gydag eithriadau prin penodol, ni chaiff dosbarthiadau babanod (Blwyddyn derbyn, Blwyddyn 1 a Blwyddyn 2) gynnwys mwy na 30 disgybl. Disgrifir yr eithriadau prin yn fanwl ym mharagraff 3.41 y Cod Derbyn i Ysgolion.

5.11 Caiff awdurdod derbyn wrthod derbyn plentyn i ysgol lle byddai gwneud hynny'n anfanteisiol i faint y dosbarth, hynny yw, yn anfanteisiol i addysg effeithlon neu ddefnyddio

adnoddau'n effeithlon o ganlyniad i'r mesurau y byddai eu hangen i gydymffurfio â'r ddyletswydd i gyfyngu ar faint dosbarthiadau babanod. Fodd bynnag, mewn perthynas â'r flwyddyn derbyn ni ellid dweud y byddai anfantais o'r fath yn codi oni bai y rhagorid ar nifer derbyn yr ysgol. Mewn perthynas â blynyddoedd 1 a 2 ni ddylai awdurdodau derbyn fel rheol wrthod derbyn ar y sail anfantais o ran maint dosbarth oni bai y rhagorid ar nifer derbyn yr ysgol.

5.12 Ychydig iawn o le sydd i banel apelau derbyn gadarnhau apêl yn erbyn peidio â derbyn plentyn os yw'r awdurdod derbyn wedi gwrthod lle ar sail anfantais maint dosbarth. Dim ond os nad oedd y penderfyniad yn un y byddai awdurdod derbyn rhesymol yn ei wneud dan amgylchiadau'r achos, neu petai'r plentyn wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn iawn, y bydd modd i banel apêl gadarnhau apêl derbyn. Ceir rhagor o fanylion am hyn yn Atodiad C.

Y broses

5.13 **Rhaid** dilyn proses dau gam ym mhob apêl 'anfantais' ac eithrio lle bydd anfantais maint dosbarth dan sylw.

5.14 Barn y llysoedd yw mai dyma'r ddau gam gwahanol y **dylid** eu dilyn:

- i. **cam ffeithiol** er mwyn i'r panel: a) ystyried a roddwyd y trefniadau derbyn a gyhoeddwyd ar waith yn gywir ac mewn modd diduedd a b) penderfynu fel mater o ffaith a fyddai 'anfantais' yn codi petai'r plentyn neu'r person ifanc yn cael ei dderbyn.
- ii. **cam tafoli** i'r panel ddefnyddio'i grebwyll, gan bwysu a mesur i ba raddau y mae anfantais yn codi a grym dadl yr apelydd, cyn penderfynu.

5.15 Os yw'r panel yn meddwl na chafodd y meini prawf derbyn ar gyfer yr ysgol eu rhoi ar waith yn gywir ac mewn modd diduedd ar gyfer y disgybl dan sylw, rhaid iddo benderfynu a fyddai rhoi'r meini prawf ar waith yn briodol wedi arwain at dderbyn y plentyn. Os felly, **rhaid** i'r panel gadarnhau'r apêl a pheidio â bwrw ymlaen â'r ail gam.

5.16 Yn yr un modd, os nad yw'r panel apêl yn fodlon yn ystod y cam cyntaf y byddai derbyn y plentyn neu'r person ifanc i'r ysgol yn peri anfantais, ac os mai dim ond un apêl sydd ar gyfer yr ysgol honno, **rhaid** i'r panel ganiatáu'r apêl (ond os ceir sawl apêl ar gyfer yr un ysgol, gweler paragraff 5.21 i 5.25).

5.17 Er mwyn sefydlu a oes anfantais ai peidio, bydd y panel am ystyried nifer o ffactorau, gan gynnwys y nifer derbyn a nodwyd gan yr ysgol sydd wedi'i seilio ar gapasiti'r ysgol, a hwnnw wedi'i bennu drwy ddefnyddio fformiwla asesu capasiti Llywodraeth Cynulliad Cymru. Esbonnir y dull yn y ddogfen arweiniad 'Mesur Capasiti Ysgolion yng Nghymru', sydd ar gael ar wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru yn www.cymru.gov.uk. Mae asesu capasiti'n ystyried amrywiaeth eang yr arddulliau addysgu a chynllun ystafelloedd a geir mewn ysgolion ledled y wlad. Dan amgylchiadau prin, ac ar ôl ymgynghori'n lleol, caniateir i awdurdodau derbyn bennu nifer is na'r nifer a bennir drwy asesu capasiti, er enghraifft os yw'r ysgol wedi'i rhannu dros fwy nag un safle a'i bod yn briodol gwneud hynny. Nid rôl y panel yw ailasesu capasiti'r ysgol gan y dylai hyn fod wedi'i gytuno arno'n lleol, ar sail asesiad gwrthrychol o'r lle sydd ar gael. **Dylai'r** panel ystyried yn hytrach yr effaith a gâi derbyn disgyblion ychwanegol ar yr ysgol o ran y drefniadaeth a maint y dosbarthiadau, y staff addysgu sydd ar gael a'r effaith ar y disgyblion sydd eisoes yn yr ysgol.

5.18 O ran ysgolion newydd sy'n gwasanaethu datblygiad tai newydd, **dylai'r** panel ystyried, er y gallai ysgolion o'r fath fod â lleoedd dros ben i bob golwg, y gall yr awdurdod derbyn fod wedi pennu niferoedd derbyn is i gychwyn ar gyfer y flwyddyn gyntaf a blynyddoedd dilynol, ac y byddent wedi gwneud hynny'n glir yn y cynigion statudol a gyhoeddwyd ac a gymeradwywyd ar gyfer yr ysgol newydd. Bydd hyn fel rheol yn digwydd pan fydd yr awdurdodau derbyn yn bwriadu cynyddu nifer y lleoedd sydd ar gael fesul cam dros gyfnod. Mae'n bwysig bod swyddogion cyflwyno'n tynnu sylw at y materion hyn wrth ddatgan eu hachos, gan esbonio'n glir bod angen cyflwyno'r nifer derbyn fesul cam ac effeithiau'r cynlluniau hynny ar nifer fawr o blant a dderbynnir, er enghraifft, pan nad oes digon o arian wedi'i neilltuo i'r ysgol ar gyfer yr athrawon ychwanegol y bydd eu hangen.

5.19 Lle bo modd i'r awdurdod derbyn fodloni'r panel apêl y byddai anfantais, **dylai'r** panel apêl fwrw ymlaen i'r ail gam ac ystyried rhesymau'r apelydd dros ffafrio'r ysgol benodol honno. Bydd angen i'r panel ystyried y canlyniadau ar gyfer awdurdod derbyn os cydymffurfir â dymuniadau'r apelydd a pha mor ddifrifol y byddai'r canlyniadau hynny i'r awdurdod ac i'r plant/personau ifanc eraill.

5.20 Mae rhwydd hynt i'r awdurdod derbyn dan sylw gyflwyno, fel rhan o'i dystiolaeth i'r panel, y ffaith bod y plentyn neu berson ifanc dan sylw wedi cael cynnig lle mewn ysgol arall. Gall hyn fod yn arbennig o berthnasol lle trafodir y pellter rhwng y cartref a'r ysgol. Yn yr un modd, mae rhwydd hynt i'r apelydd ddatgan unrhyw resymau dros pam y byddai ysgol arall yn anaddas neu'n llai addas.

Apelau sawl-achos

5.21 Weithiau, bydd gofyn i baneli apêl ymdrin ag apelau gan nifer o apelwyr mewn perthynas â'r un ysgol. Dan yr amgylchiadau hyn, **dylai** un panel apêl, a hwnnw'n cynnwys yr un aelodau i gyd, ystyried pob un o'r apelau. **Dylid** trefnu amserlenni apelau er mwyn sicrhau bod modd gwneud hyn (gweler hefyd baragraff 4.9 i 4.11) ynglŷn â cheisiadau sy'n cyrraedd yn ystod y broses dderbyn a amserlennwyd.

5.22 Os gwrandewir apelau sawl-achos, **rhaid peidio** â phenderfynu ynglŷn ag achosion unigol nes bod pob apelydd wedi cael cymryd rhan yn ystod cam 1 a cham 2 y broses, neu fe allai hynny arwain at anghyfiawnder. Mae'n bwysig bod clerc y panel yn cadw nodiadau'n ofalus dan yr amgylchiadau hyn. Fodd bynnag, mae angen i baneli apêl ystyried amgylchiadau lle bydd apelydd yn gofyn am gael ei glywed yn ddiweddarach na'r amser a drefnwyd. Os yw'r bwlch yn sylweddol, efallai na fydd yn rhesymol gohirio'r penderfyniad ar gyfer y mwyafrif.

5.23 Os oes amgylchiadau eithriadol, a bod mwy nag un panel yn gorfod ystyried apelau ar gyfer yr un ysgol, **rhaid** i bob panel benderfynu drosto'i hun yn gwbl annibynnol, oherwydd dim ond yr aelodau sy'n gwrando'r apelau a gaiff benderfynu, a dim ond ar sail y dystiolaeth a gyflwynir yng ngwrandawriad yr apêl yng ngŵydd y ddau barti.

5.24 Fel sy'n wir am apelau eraill, gwrandewir apelau sawl-achos mewn dau gam:

Yn gyntaf: **rhaid** i'r panel asesu a) a fyddai derbyn pob apelydd yn anfanteisiol o ran addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon a b) a fyddai pob plentyn neu berson ifanc wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol. Os bydd y panel yn canfod na fyddai derbyn apelwyr yn peri anfantais neu y byddent wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol, **rhaid** cadarnhau eu hapêl.

Os bydd y panel yn penderfynu y gellid derbyn ychydig mwy o blant neu bobl ifanc heb i hynny fod yn anfanteisiol i'r ysgol, yna, **rhaid** iddo benderfynu faint y gellid eu derbyn a chaniatáu apelau hyd at y nifer hwnnw. Wrth ystyried pa apelau i'w caniatáu, **rhaid** i'r panel yn gyntaf dderbyn y rheini y dylid fod wedi'u derbyn petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol, ac yna, ystyried y ffactorau eraill yn achos yr apelydd unigol er mwyn ystyried unrhyw resymau cryf a gyflwynir gan yr apelydd ar gyfer ei dderbyn.

Os gwelir y byddai anfantais, ac os oes rhagor o apelwyr, **rhaid** i'r panel symud i ail gam yr apêl; sef penderfynu a oes unrhyw un o achosion yr apelydd unigol sy'n gryfach na'r anfantais.

Yn ail: os bydd y panel yn penderfynu y byddai derbyn plant neu bersonau ifanc ychwanegol yn arwain at anfantais, **rhaid** iddo ystyried, ar gyfer pob achos unigol, a yw sail yr apelydd dros dderbyn i'r ysgol yn gryfach na'r anfantais honno. Nid yw hyn yn cynnwys cymharu achosion yr apelwyr o gwbl.

Fodd bynnag, os oes sawl achos sy'n gryfach na'r anfantais i'r ysgol ac yn haeddu cael lle, ond bod y panel yn penderfynu na allai'r ysgol ymdopi â'r nifer hwnnw o apelau llwyddiannus, yna, **rhaid** i'r panel gymharu achosion a phenderfynu pa apelau y dylid eu cadarnhau.

5.25 Efallai y bydd paneli apêl yn dymuno ymdrin ag apelau sawl-achos mewn un o ddwy ffordd:

Apelau grŵp: lle gwrandewir achos y swyddog cyflwyno ar gyfer ysgol unwaith ar gyfer cam cyntaf yr apêl. Yn y sefyllfa hon, bydd y swyddog cyflwyno'n cyflwyno'r achos cyffredinol (y cam ffeithiol) yng ngŵydd pob apelydd (ac unrhyw gynrychiolwyr) a all fod yn gofyn cwestiynau am yr achos. Os bydd y panel yn casglu bod 'anfantais', bydd angen symud ymlaen i'r ail gam. Yn ystod y cam hwn, **rhaid** gwrando apelau'r apelwyr unigol fesul un, heb i'r lleill fod yn bresennol, a **rhaid peidio** â phenderfynu nes bod pob apêl wedi'i chlywed.

Apelau unigol: lle bydd y swyddog cyflwyno'n cyflwyno'r achos, ac yna achosion yr apelwyr unigol, yn unol â threfn y gwrandawriad fel y'i disgrifir ym mharagraff 5.3. Dan yr amgylchiadau hyn, bydd angen i'r panel wrando achos yr awdurdod derbyn drosodd a throsodd. Yn ystod y cam cyntaf, lle bydd yr awdurdod derbyn yn dadlau y byddai anfantais yn codi, bydd yr achos bob tro'r un fath. **Rhaid** i'r awdurdod derbyn **beidio** â darparu tystiolaeth newydd, nac ymhelaethu ar ei achos wrth i'r apelau fynd rhagddynt, oherwydd ni fydd apelwyr yn gynharach yn y broses wedi cael cyfle i ystyried y dystiolaeth honno ac ymateb iddi. **Dylai'r** clerc esbonio ar ddechrau'r gwrandawriad na chaiff yr awdurdod derbyn wneud hyn. Fodd bynnag, os daw tystiolaeth newydd o sylwedd i'r golwg wrth gwestiynu tystiolaeth yr awdurdod derbyn, **rhaid** i'r clerc sicrhau bod y panel apêl yn ystyried pa effaith y gallai'r dystiolaeth ei chael ar bob un o'r apelau a **dylai** benderfynu sut mae cynghori'r panel er mwyn iddo ymdrin â phob un o'r apelau'n deg. Gall hyn olygu gohirio'r apelau er mwyn rhoi'r cyfle i apelwyr ystyried y dystiolaeth newydd a'i herio.

Nodiadau neu gofnod y trafodion

5.26 Yn ogystal â'r nodiadau a wneir yn ystod apelau i gynorthwyo proses benderfynu'r panel, **rhaid** i'r clerc sicrhau y gwneir nodiadau cyflawn a chywir am y trafodion, y presenoldeb, y pleidleisio a'r penderfyniadau (ynghyd â'r rhesymau dros y penderfyniadau hyn) ar ba ffurf bynnag ag y bydd y panel a'r clerc yn eu hystyried yn briodol. Gellir teipio nodiadau'r trafodion neu eu hysgrifennu â llaw a **dylent** fod yn glir.

5.27 Eiddo'r panel apêl yw dogfennau o'r fath, a gan amlaf, **ni ddylent** fod ar gael i bartion eraill. Fodd bynnag, ar brydiau, efallai y **dylid** datgelu'r nodiadau, ac felly, **rhaidd** eu paratoi a'u cadw ar y sail y gellid eu rhyddhau. Sefyllfaoedd posibl o'r fath fyddai:

- a. lle mae cais wedi dod gan yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus am ddatgelu fel rhan o'i ymchwiliad i gŵyn ynglŷn â'r ffordd y cynhaliwyd apêl; neu
- b. bod gofyn datgelu fel rhan o achos llys, er enghraifft, os bydd penderfyniad panel yn cael ei herio gan adolygiad barnwrol.

5.28 Fel tribiwnlysoedd dan oruchwyliaeth uniongyrchol y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd, nid yw paneli apêl yn dod dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 (DRhG). Lle bydd y nodiadau, at ddibenion gweinyddol, yn cael eu cadw gan awdurdod derbyn sy'n dod o dan y DRhG, er enghraifft, lle bydd adran gyfreithiol ALI yn cadw'r nodiadau ar ffeil neu lle cedwir y nodiadau mewn swyddfa ysgol - nid oes yn rhaid i'r awdurdod derbyn gydymffurfio â chais am gopiâu o'r nodiadau dan y DRhG. Yn y sefyllfa hon, bydd yr awdurdod derbyn naill ai (a) yn cadw'r nodiadau ar ran y panel, ac, os felly, ni fydd y nodiadau'n cael eu cadw gan yr awdurdod at ddibenion y DRhG neu (b) byddant yn dod o dan yr eithriad sy'n berthnasol i gofnodion llysoedd neu dribiwnlysoedd.

5.29 Os gwneir cais am weld data personol sydd yn y nodiadau dan Ddeddf Diogelu Data 1998, bydd sawl ffactor yn dylanwadu ar a ddylid datgelu'r data hwnnw ai peidio, gan gynnwys: pwy sy'n gwneud y cais; natur ac amgylchiadau unigol yr apêl; y ffordd y cedwir y data a buddiannau unrhyw drydydd partion a enwir yn y data. Felly, efallai y bydd paneli neu glerc cod yn dymuno ceisio cyngor eu hunain cyn ymateb i gais o'r fath.

Ceisiadau y tu allan i'r flwyddyn derbyn arferol

5.30 Wrth ystyried ceisiadau ar gyfer blynyddoedd ar wahân i'r flwyddyn derbyn arferol, anaml y bydd modd i awdurdodau derbyn brofi 'anfantais' yn sail dros wrthod disgybl ychwanegol os bydd nifer y disgyblion yn y grŵp blwyddyn y ceisir lle ynddo'n dal o dan y rhif derbyn cyfredol ar gyfer yr ysgol.

5.31 Fel sy'n wir am achosion eraill lle gwrthodir apêl, os bydd rhieni neu bersonau ifanc yn aflwyddiannus yn eu cais am le mewn ysgol ar gyfer y blynyddoedd hyn, **rhaid** rhoi gwybod iddynt pam na fu eu cais yn llwyddiannus, a hefyd ddweud wrthynt fod ganddynt hawl i apelio yn erbyn y penderfyniad hwn.

Ysgolion â threfn dethol rhannol

5.32 **Rhaid** i ysgol â threfn dethol rhannol dderbyn hyd at ei nifer derbyn a **rhaid** iddi beidio â chadw lleoedd dethol yn wag.

Rhestrï aros

5.33 **Ni ddylai** paneli roi sylw o gwbl i ble y mae'r awdurdod derbyn wedi gosod plentyn ar y rhestr aros, nac i'r ffaith nad yw rhieni plant eraill ar y rhestr aros o bosibl yn apelio.

Plant y mae ganddynt ddatganiad anghenion addysgol arbennig

5.34 Ymdrinnir â derbyn plant â datganiad AAA i ysgolion ym mharagraffau 3.43 i 3.44 y Cod Derbyn i Ysgolion ac yn atodlenni 26 a 27 Deddf 1996. Os enwir ysgol mewn datganiad, mae'n ddyletswydd ar y corff llywodraethu i dderbyn y plentyn i'r ysgol.

5.35 Os bydd rhiant plentyn y mae ganddo ddatganiad AAA yn dymuno apelio yn erbyn yr ysgol a enwir yn y datganiad, neu yn erbyn y ffaith nad oes ysgol wedi'i henwi, **rhaid** apelio i Dribiwnlys AAA Cymru, nid i banel apêl.

Plant y mae ganddynt anghenion addysgol arbennig ond heb ddatganiad

5.36 **Rhaid** i awdurdodau derbyn ysgolion y brif ffrwd drin disgyblion sydd ag AAA ond heb ddatganiad yr un mor ffafriol yn union â disgyblion eraill. **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio**

â gwrthod derbyn disgybl oherwydd eu bod yn ystyried na allant ddarparu ar gyfer ei AAA. Rhaid iddynt beidio â gwrthod derbyn disgybl ychwaith ar y sail nad oes ganddo ddatganiad AAA, neu am ei fod wrthi'n cael ei asesu ar gyfer datganiad.

5.37 Os bydd plentyn yn mynd drwy broses asesu ar gyfer datganiad, efallai y bydd y rhieni'n dymuno gwneud cais am le mewn ysgol dan y weithdrefn derbyn arferol rhag ofn i'r ALL gasglu nad oes angen datganiad AAA er mwyn ymateb i anghenion y plentyn. Os bydd yr ALL yn penderfynu y **dylai'r** plentyn gael datganiad AAA, yna rhoddir sylw i benderfyniadau ynglŷn â lleoliad priodol mewn ysgol fel rhan o'r broses rhoi datganiad honno.

Plant y mae ganddynt anableddau

5.38 Bydd paneli'n gwranddo apelau yn erbyn penderfyniad i wrthod derbyn plentyn lle'r honnir bod gwahaniaethu wedi bod ar sail anabledd disgybl. Wrth ystyried apelau o'r fath, **rhaid** i'r panel ystyried arweiniad y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn eu Cod Ymarfer i Ysgolion. **Rhaid** iddynt, ochr yn ochr â'u trafodion arferol, ystyried a yw'r meini prawf derbyn wedi'u rhoi ar waith yn gywir ac yn ddiuedd, ynteu a wahaniaethwyd yn erbyn y disgybl am reswm sy'n ymwneud â'r anabledd. Y Tribiwnlys AAA ac Anabledd a fydd yn gwranddo'r rhan fwyaf o'r achosion eraill yn erbyn ysgolion yr honnir eu bod yn gwahaniaethu ar sail anabledd.

Penderfynu

5.39 **Rhaid** i baneli apêl naill ai gadarnhau ynteu wrthod apêl a **rhaid** iddynt **beidio** â gosod amodau penodol wrth gadarnhau apêl.

5.40 Os nad oes modd cytuno'n unfrydol ynglŷn ag apêl, **rhaid** penderfynu drwy fwyafrif syml y pleidleisiau a fwrir Os bydd y pleidleisiau'n gyfartal (h.y. lle bydd gan y panel bum aelod i gychwyn ond bod un aelod o'r panel yn ymadael) bydd gan gadeirydd y panel ail bleidlais neu bleidlais fwrw⁷.

---

⁷ Paragraff 1(7) Atodlen 2 Rheoliadau 2005.

Pennod 6 - Ar ôl gwrandawriad yr apêl

Hysbysu'r apelwyr ynglŷn â'r penderfyniad

6.1 **Rhaid** i'r panel gyfleu'r penderfyniad ynglŷn â phob apêl, ynghyd ag ar ba seiliau y gwneir y penderfyniad hwnnw, wrth yr apelwyr a'r awdurdod derbyn, a hynny trwy lythyr⁸. **Rhaid** i'r cler (nid rhywun o'r awdurdod derbyn) lofnodi'r llythyr sy'n cynnwys y penderfyniad a'i anfon. **Dylid** ei anfon cyn gynted ag y bo modd ar ôl i'r panel benderfynu, ac, yn ddelfrydol, o fewn pum niwrnod gwaith, er nad yw hyn bob tro'n bosibl lle bydd sawl apêl ar gyfer un ysgol. Wrth hysbysu apelwyr ynglŷn ag apêl llwyddiannus y tu allan i'r broses derbyn a amserlennwyd, pan fydd yn bosibl **dylid** dweud wrth yr apelwyr ar ba ddyddiad y gallant hwy neu eu plentyn ddechrau yn yr ysgol.

6.2 **Rhaid** i'r llythyr sy'n cynnwys y penderfyniad fod yn glir, heb ddefnyddio jargon fel ei fod yn rhwydd i rywun llewg ei ddeall. **Rhaid** iddo alluogi'r partion i:

- weld pa faterion a ystyriwyd;
- deall beth yw barn y panel am y cwestiynau ynglŷn â ffeithiau neu ynglŷn â'r gyfraith y bu'n rhaid i'r panel eu datrys; a
- gwybod yn fras pam fod y panel wedi benderfynu fel y gwnaeth⁹ ac, yn benodol, dylai alluogi apelydd aflwyddiannus i ddeall pam na fu ei apêl yn llwyddiannus¹⁰.

6.3 **Rhaid** i'r llythyr adlewyrchu'r math o apêl sy'n cael ei ystyried. Gydag apêl sy'n ymwneud â maint dosbarth babanod, **rhaid** iddo esbonio natur benodol yr apêl ac ar ba sail y llwyddodd y panel benderfynu. O ran apelau eraill, **rhaid** iddo gyfeirio at y broses dau gam, heblaw os na ddilynwyd y broses honno, oherwydd efallai na wnaethpwyd hynny am fod y panel wedi benderfynu na ddilynwyd y trefniadau derbyn yn gywir. Lle'r oedd gofyn i'r panel benderfynu a oedd yr awdurdod derbyn o'r farn y byddai anfantais, **rhaid** iddo nodi ei benderfyniad ac esbonio'i resymau.

⁸ Paragraff 1(10) Atodlen 2 Rheoliadau 2005.

⁹ R v Birmingham City Council Education Appeals Committee ex parte B [1999] ELR305; R (ota l) v The Independent Appeal Panel of St Edward's College [2001] ELR 542.

¹⁰ St Edward's College uchod.

6.4 Lle bydd apelydd wedi codi ffactorau penodol, perthnasol y mae'r panel wedi'u hystyried, **rhaid** cofnodi'r rhain yn gryno yn y llythyr¹¹. Lle bu angen cael gafael ar gyngor cyfreithiol, **rhaid** crynhoi hyn yn y llythyr, yn enwedig os derbyniwyd y cyngor hwn ar ôl i'r panel ymneilltuo i benderfynu¹².

6.5 Os oedd angen i'r panel benderfynu ynglŷn â materion neu ffeithiau cyfreithiol, er enghraifft, a oedd apelydd yn byw mewn cyfeiriad penodol ai peidio, **rhaid** i'r llythyr esbonio sut y datryswyd y materion hyn a pham yn fras¹³.

6.6 **Rhaid** i'r llythyr esbonio, yn ddigon manwl er mwyn galluogi'r partion i ddeall, y rhesymau dros benderfyniad y panel, gan roi sylw i'r cwestiynau allweddol y mae'n **rhaid** i'r panel eu hystyried. Er enghraifft, os ceir apêl nad oes a wnelo hi â maint dosbarth y babanod, pam y penderfynodd y panel fod amgylchiadau unigol achos yr apelydd yn ddigonol neu'n annigonol i wrthbwyso dadleuon yr awdurdod derbyn ynglŷn ag anfantais, neu, mewn apêl y mae a wnelo hi â maint dosbarth babanod, pam fod y panel wedi penderfynu bod penderfyniad yr awdurdod derbyn yn un na fyddai awdurdod rhesymol wedi'i wneud neu pam nad oedd y trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol, a phetaent wedi cael eu rhoi ar waith yn briodol, a fyddai'r plentyn wedi'i dderbyn neu beidio a pham.

6.7 Er y cydnabyddir y gall fod angen llythyrau safonol i ryw raddau, yn enwedig wrth ymdrin â swmp mawr o achosion, mae angen i bob llythyr sy'n cynnwys penderfyniad adlewyrchu amgylchiadau unigol yr apelydd penodol a'r rhesymau pam fod apêl yr apelydd hwnnw wedi llwyddo neu beidio.

6.8 Lle bu'r apêl yn llwyddiannus, pan fydd yn bosibl **dylai'r** llythyr sy'n cynnwys y penderfyniad gynnwys dyddiad dechrau. **Rhaid** i'r clerc hefyd gynnwys ffurflen i'w dychwelyd sy'n gofyn i'r apelwyr a fyddant yn derbyn y lle sy'n cael ei gynnig ai peidio ac yn nodi dyddiad ar gyfer dychwelyd y ffurflen honno.

---

¹¹ R (ota K and S) v Admission Appeals Panel of Cardiff County Council and Cardiff County Council [2003] EWHC 436 (Admin).

¹² R (ota I) v Independent Appeals Panel for G Technical College [2005] EWHC 558 (Admin).

¹³ St Edward's College and R (ota C) v the Appeals Panel of Nottinghamshire County Council and Nottinghamshire County Council [2004] EWHC 2988 (Admin).

Ceisiadau ac apelau pellach

6.9 Os bu apêl apelwyr yn aflwyddiannus, gallant ailgynnig am le yn yr un ysgol ar gyfer blwyddyn academiaidd ddiweddarach ac os na fyddant yn llwyddiannus y tro hwnnw, bydd ganddynt hawl i apelio o'r newydd. Gan amlaf, ni fydd gan apelwyr yr hawl i apelio eilwaith ar gyfer yr un ysgol a'r un flwyddyn academiaidd, ond efallai y cânt apelio o'r newydd dan yr amgylchiadau hyn:

- Os yw'r awdurdod derbyn yn cytuno i drefnu ail apêl oherwydd bod yr apêl gyntaf yn wallus, a bod posibilrwydd sylweddol y gallai'r gwallau hynny fod wedi effeithio ar y canlyniad (efallai y bydd hyn yn digwydd ar sail argymhelliad yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus neu oherwydd bod yr awdurdod derbyn yn penderfynu ei hun y dylid gwneud hynny); neu
- Os yw'r awdurdod derbyn wedi derbyn cais o'r newydd oherwydd bod newid sylweddol a pherthnasol wedi bod yn amgylchiadau'r rhiant neu'r person ifanc neu'r ysgol, ond ei fod o'r farn y dylid gwrthod y cais newydd hefyd. Enghreifftiau cyffredin o hyn yw lle bydd yr awdurdod derbyn, o bosibl, am ystyried cais o'r newydd oherwydd bod amgylchiadau wedi newid ers cyflwyno'r cais gwreiddiol, megis rhesymau meddygol neu fod y teulu wedi symud tŷ.

6.10 Er mwyn sicrhau bod apelwyr yn cael gwrandawriad teg, **rhaid** i'r panel sy'n gwrandao'u hail apêl gynnwys aelodau gwahanol¹⁴, ac os oes modd, glerc gwahanol.

Cwynion wrth yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus

6.11 Gall yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus ymchwilio i gwynion ysgrifenedig am gamweinyddu gan banel apelau derbyn. Mae camweinyddu'n cynnwys materion megis peidio â gweithredu'n annibynnol ac yn deg, yn hytrach na chwynion lle na fydd rhywun ond yn teimlo bod y penderfyniad yn anghywir.

---

¹⁴ Adran 25 Deddf Llywodraeth Leol 1974.

6.12 Lle bydd yr Ombwdsmon, ar ôl ystyried cwyn am gamau panel apêl yn canfod bod 'camweinyddu' wedi arwain at anghyfiawnder, un o'r camau gwneud iawn a gynigir weithiau yw y **dylid** cynnal apêl o'r newydd gerbron panel apêl ag aelodau gwahanol, a chlerc gwahanol. Dan yr amgylchiadau hynny, bydd yr Ombwdsmon yn argymhell y **dylai'r** panel apêl newydd gael yr un pwerau â'r panel apêl gwreiddiol. Ni all yr Ombwdsmon roi sylwadau ynglŷn â phenderfyniad gwreiddiol y panel na'i wrthdroi.

6.13 Er nad oes hawl i apêl bellach yn ôl y gyfraith, caiff awdurdodau derbyn ddewis trefnu panel newydd yn dilyn argymhelliad Ombwdsmon gan ymrwymo i dderbyn y penderfyniad. Cyfeiriad Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yw:
1 Ffordd yr Hen Gae
Pen-coed
CF35 5LJ
Rhif Ffôn: (01656) 641150

Cwynion wrth Weinidogion Cymru

6.14 Ni all Gweinidogion Cymru adolygu na gwrthdroi penderfyniadau paneli apêl annibynnol unigol, ond gallant ystyried dan adrannau 496, 497 a 497A Deddf 1996:

- a oedd y panel wedi'i gyfansoddi'n iawn gan yr awdurdod derbyn; ac
- a yw'r awdurdod derbyn wedi gweithredu'n rhesymol o ran roi swyddogaethau ar waith gyda golwg ar y broses apêl neu a yw wedi methu â chyflawni unrhyw ddyletswydd gyfreithiol yng nghyswllt y broses honno e.e. o ran llunio cyfansoddiad y panel neu o ran gweithredu'n groes i ddarpariaeth orfodol y Cod hwn.

6.15 Dim ond lle bydd yr apelwyr neu'r awdurdod derbyn wedi llwyddo yn eu cais am Adolygiad Barnwrol ynglŷn â'r penderfyniad hwnnw y gall y llysoedd wrthdroi penderfyniad panel apêl.

Pennod 7 - Apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniadau awdurdod lleol i dderbyn disgyblion sydd 'wedi'u gwahardd ddwywaith' (ac eithrio plant sy'n derbyn gofal)

Rhybudd ynglŷn ag apêl

7.1 Pan fydd ALL yn penderfynu derbyn disgybl (ar wahân i blentyn sy'n derbyn gofal) sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu ragor, **rhaidd** i'r ALL roi rhybudd ysgrifenedig i gorff llywodraethu'r ysgol ynglŷn â'r penderfyniad hwnnw¹⁵ ac ynglŷn â'i hawl i apelio. Os bydd corff llywodraethu am apelio yn erbyn penderfyniad, **rhaidd** iddo wneud hynny trwy lythyr cyn y pymthegfed diwrnod ysgol ar ôl iddo gael rhybudd, fan hwyraf, a rhaid iddo nodi ar ba sail y gwneir yr apêl¹⁶.

7.2 Yna, bydd y panel apêl yn cyfarfod ar ddiwrnod a benderfynir gan yr ALL, a hynny erbyn y pymthegfed diwrnod ysgol ar ôl diwrnod cofrestru'r apêl, fan hwyraf.

7.3 Nid oes hawl i apelio yn erbyn penderfyniad i dderbyn plentyn a waharddwyd ddwywaith ac sy'n derbyn gofal gan un o awdurdodau lleol Cymru. Fodd bynnag, os yw awdurdod derbyn yn dymuno herio'r penderfyniad i dderbyn plentyn o'r fath ar sail anfantais ddifrifol i ddarparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon, rhaid iddo gyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru cyn pen 7 niwrnod iddynt gael y ffurflen gais¹⁷.

Panel apêl

7.4 **Rhaidd** i rywun **beidio** â bod yn aelod o banel os yw wedi bod yn ymwneud mewn unrhyw ffordd ag ystyried yn flaenorol a ddylid roi lle i'r plentyn eto mewn unrhyw ysgol y mae'r plentyn hwnnw wedi'i wahardd ohoni'n barhaol. Hefyd, byddai rhywun yn anghymwys petai wedi bod yn rhan o unrhyw wrandawriad apêl blaenorol a oedd yn ymwneud â'r plentyn dan adran 95(2) Deddf 1998.

¹⁵ Adran 95(20) Deddf 1998.

¹⁶ Mae paragraff 2 Atodlen 2 ynghyd â pharagraff 5 Atodlen 1 Rheoliadau 2005 yn nodi'r gofynion cyfreithiol sy'n ymwneud ag apelau o'r fath.

¹⁷ Gweler rheoliad 7 Rheoliadau Addysg (Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009.

Y weithdrefn apelio

7.5 **Rhaid** i'r panel apêl ganiatáu:

- i'r ALI a'r corff llywodraethu wneud cyflwyniadau ysgrifenedig; ac
- i un o gynrychiolwyr yr ALI a llywodraethwr a enwebir gan y corff llywodraethu, ymddangos a gwneud cyflwyniadau llafar.

7.6 Wrth ystyried yr apêl, **rhaid** i'r panel ystyried:

- y rhesymau dros benderfyniad yr ALI y **dylid** derbyn y plentyn; ac
- unrhyw resymau a gynigir gan y corff llywodraethu ynglŷn â pham y byddai'n amhriodol derbyn y plentyn.

7.7 **Dylid** gwrando apelau'n breifat, ac eithrio lle bydd yr ALI yn cyfarwyddo fel arall. Caiff y panel roi'r arweiniad y caiff aelod o'r ALI fod yn bresennol mewn apêl fel sylwedydd; a chaiff aelod o'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd fod yn bresennol mewn unrhyw apêl hefyd.

7.8 Gellir ystyried dwy apêl neu fwy na hynny ac ymdrin â hwy yn yr un gwrandawriad, os yw'r panel apêl o'r farn mai'r un materion a godir yn yr apelau neu fod cysylltiad rhyngddynt

7.9 Os bydd aelodau'r panel yn anghytuno, **rhaid** penderfynu ynglŷn â'r apêl drwy bleidlais mwyafrif syml. Os bydd nifer y pleidleisiau'n gyfartal, bydd gan gadeirydd y panel ail bleidlais neu bleidlais fwrw. **Rhaid** i'r ysgol a'r ALI gydymffurfio â'r penderfyniad gan ei fod yn benderfyniad sy'n eu rhwymo¹⁸.

7.10 **Rhaid** i'r clerc gyfleu penderfyniad panel apêl a'r sail dros wneud y penderfyniad hwnnw trwy lythyr wrth yr ALI, wrth y corff llywodraethu ac wrth yr apelwyr dan sylw erbyn diwedd yr ail ddiwrnod ysgol ar ôl cwblhau'r gwrandawriad apêl. **Dylid** hefyd gyfleu'r penderfyniad wrth yr apelwyr dros y ffôn y diwrnod ar ôl y gwrandawriad, fan hwyraf.

---

¹⁸ Adran 95(40) Deddf 1998.

Pennod 8 - Hyfforddi aelodau'r panel apêl ac ymarferwyr eraill

Ystyriaethau cyffredinol

8.1 **Rhaid** i awdurdodau derbyn drefnu ac ariannu hyfforddiant ar gyfer aelodau paneli apêl, clercod paneli, a swyddogion cyflwyno, cyn eu penodi ar banel ac wedyn, er mwyn sicrhau bod y sgiliau a'r wybodaeth angenrheidiol yn cael eu diweddarau o bryd i'w gilydd. Un dewis effeithiol fydd cynnig hyfforddiant gwahanol ar gyfer rolau penodol e.e. sgiliau cadeirio, rôl y cleric neu rôl y swyddog cyflwyno

8.2 **Dylai** unigolyn (neu fwy nag un) gael ei ddynodi ym mhob awdurdod derbyn fel rhywun sy'n gyfrifol am oruchwylio trefnu hyfforddiant ar gyfer aelodau paneli apêl ac ymarferwyr eraill.

Dylai awdurdodau derbyn ystyried pa le sydd i gydlynu hyfforddiant a bydd ALLau a chyrff llywodraethu ysgolion yn cael budd o rannu gwybodaeth ac arferion da â'i gilydd. I hwyluso defnyddio adnoddau'n effeithiol, **dylai** ALLau wahodd aelodau o **bob** panel apêl yn eu hardal i gymryd rhan mewn hyfforddiant ar y cyd.

8.3 Mae'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwlysoedd (sy'n gweithredu dan Ddeddf Tribiwnlysoedd, Llysoedd a Gorfodi 2007) yn goruchwylio ac yn cynghori ynghylch gweithdrefnau a gwaith triwlysoedd, gan gynnwys paneli apelau derbyn. Mae gan y Cyngor, ochr yn ochr â'r Bwrdd Astudiaethau Barnwrol, ddiddordeb sylweddol ym mhroses hyfforddi aelodau'r panel a rôl clercod. Gall ALLau a chyrff llywodraethu sy'n gyfrifol am drefnu apelau geisio cyngor ynglŷn â hyfforddiant gan y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwlysoedd a hefyd gan y Bwrdd Astudiaethau Barnwrol.

8.4 Gyda chytundeb pob parti sy'n ymwneud â'r apêl, gallai'r hyfforddiant i aelodau paneli, yn enwedig i gadeiryddion, gynnwys bod yn bresennol mewn apêl fel sylwedydd. **Rhaid** i hyfforddeion **beidio** â chyfrannu at unrhyw ran o'r achos, ond cânt fod yn bresennol i wrando ar drafodaethau'r panel. Fodd bynnag, o brofiad, gwelwyd bod cael gormod o bobl yn y gwrandawriad yn

fwrn ar apelwyr a **dylid** cadw nifer y sylwedyddion gyn lleied ag y bo modd. Byddai'n well osgoi caniatáu sylwedydd ychwanegol pan fydd sylwedyddion eraill, megis aelod o'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd hefyd yn bresennol.

8.5 Ceir manylion y deunydd a allai fod o gymorth i aelodau paneli, i gadeiryddion, i glercod ac i swyddogion cyflwyno yn Atodiad E y Cod hwn.

Atodiad A - Apelau derbyn: Y gyfraith

Cyflwyniad

A.1 Mae awdurdodau derbyn yn gyfrifol am drefnu apelau a rhaid iddynt gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth gan gynnwys dehongliadau ar y gyfraith a gafwyd gan y llysoedd, a rhaid iddynt weithredu'n unol â'r Cod hwn ynghyd ag â'r Cod Derbyn i Ysgolion. Mae'r paragraffau isod yn cyfeirio at y darpariaethau cyfreithiol perthnasol ond nid yw'n fwriad i'r rhain gynnig arweiniad diffiniol o ran dehongli'r gyfraith: mater i'r llys yw hynny. Daw'r paneli apelau derbyn dan oruchwyliaeth y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwilysoedd, nid dan oruchwyliaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru. Mae'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwilysoedd (sy'n gweithredu dan Ddeddf Triwilysoedd ac Ymchwiliadau 1992) yn cynghori ac yn goruchwyllo gweithdrefnau a gwaith triwilysoedd, gan gynnwys paneli apêl.

A.2 Diffinnir awdurdodau derbyn yn adran 88 Deddf 1998. Ar gyfer ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir, yr ALI yw'r awdurdod derbyn; neu, os yw'r ALI wedi dirprwyo cyfrifoldeb iddo dros drefniadau derbyn, y corff llywodraethu yw'r awdurdod derbyn. Fodd bynnag, hyd yn oed os rhoddwyd cyfrifoldeb dirprwyedig dros drefniadau derbyn i ysgolion cymunedol neu ysgolion gwirfoddol a reolir, yr ALI sy'n dal yn gyfrifol am drefnu apelau a ddygir yn erbyn penderfyniad gan y corff llywodraethu. Gydag ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir, yr awdurdod derbyn yw'r corff llywodraethu

Yr hawl i apelio dan Ddeddf 1998 (fel y'i diwygiwyd)

A.3 Dan adran 94(1) a (2) Deddf 1998, mae gan rieni, a phersonau ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth, yr hawl i apelio yn erbyn penderfyniad awdurdod derbyn i wrthod derbyn i ysgol. Fodd bynnag, lle bydd plentyn wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy a bod o leiaf un o'r gwaharddiadau hynny wedi digwydd ar ôl 1 Medi 1997, bydd hawl i apelio yn erbyn penderfyniad i beidio â chynnig lle mewn ysgol yn cael ei hatal mewn gwirionedd am ddwy flynedd ar ôl yr ail waharddiad neu unrhyw waharddiad wedyn (gweler adrannau 87(2) a 95(1) Deddf 1998).

A.4 **Rhaid** i ALLau wneud trefniadau i alluogi ymgeisydd i apelio yn erbyn:

- Mewn achos pan yr ALL yw'r awdurdod derbyn, unrhyw benderfyniad a wneir gan neu ar ran yr awdurdod sy'n gwrthod derbyn y plentyn i'r ysgol;
- Unrhyw benderfyniad arall gan yr ALL neu ar ei ran ynglŷn ag ym mha ysgol y darperir addysg ar gyfer plentyn (gweler adran 94(1) (a)); ac
- Yn achos ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir a gynhelir gan yr awdurdod, unrhyw benderfyniad a wneir gan y corff llywodraethu neu ar ei ran yn gwrthod derbyn plentyn i'r ysgol (gweler adran 94(1)(b)).

A.5 Fodd bynnag, nid oes gofyn i ALLau wneud y trefniadau hyn lle bydd eu penderfyniadau ar ffurf cyfarwyddiadau a wneir dan adran 96 Deddf 1998, sy'n rhoi'r grym i ALLau, dan amgylchiadau a bennir, gyfarwyddo ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir i dderbyn plentyn penodol.

A.6 **Rhaid** i gorff llywodraethu ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir wneud trefniadau i alluogi apêl yn erbyn unrhyw benderfyniad a wneir gan y corff llywodraethu neu ar ei ran i wrthod derbyn plentyn neu berson ifanc i'r ysgol (adran 94(2) Deddf 1998).

A.7 Caiff cyrff llywodraethu dwy ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir neu fwy na hynny sy'n cael eu cynnal gan yr un ALL wneud trefniadau ar y cyd. Caiff ALL a chyrrff llywodraethu un ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir neu fwy nag un sy'n cael eu cynnal ganddo hefyd wneud trefniadau ar y cyd ar gyfer apelau. Gallai'r trefniadau hyn gynnwys cydhysbysebu am aelodau lleyg (gweler paragraff 2.7) a rhannu gwasanaethau clerig.

A.8 Bydd gan rieni a phobl ifanc yr hawl i wneud ceisiadau i dderbyn i fwy nag un ysgol. Os byddant yn aflwyddiannus, bydd ganddynt hefyd yr hawl i apelio yng nghyswllt lle ym mhob un o'r ysgolion a ffefrir ganddynt.

A.9 Mae gofyn i ALLau, dan adran 95 Deddf 1998, sefydlu paneli apêl i wrando apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniad gan yr ALL, os mai hwnnw yw'r awdurdod derbyn, i dderbyn i'w hysgol unrhyw blentyn sy'n dod o dan y categori a ddisgrifir ym Mhennod 7.

A.10 Os gwrthodir caniatâd i ddisgybl sydd eisoes yn mynychu ysgol drosglwyddo i'r chweched dosbarth yn yr ysgol honno, bydd gan y person ifanc neu ei rieni yr un hawl i apelio dan adran 94 (1A) a (2A) Deddf 1998 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Addysg 2002) ag a fydd gan ddisgybl o'r tu allan neu ei rieni y gwrthodir ei dderbyn i'r grŵp blwyddyn hwnnw. Gwneir y trefniadau apelio gan yr awdurdod derbyn ar gyfer yr ysgol.

Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005

A.11 Mae'r Rheoliadau hyn yn pennu'r gofynion ar gyfer y gweithdrefnau apelio ac ar gyfer materion megis y ddyletswydd i hysbysebu am aelodau lleyg, talu lwfansau, indemnio aelodau paneli a chyfansoddiad y paneli sy'n gwrandao apelau naill ai gan rieni, neu gan gyrff llywodraethu ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir. Mae gofyn i awdurdodau derbyn hysbysebu am aelodau lleyg bob tair blynedd. Yn achos derbyn i chweched dosbarth, pan fydd person ifanc a'i rieni yn apelio yn erbyn penderfyniad, mae'r Rheoliadau hyn yn mynnu y caiff yr apelau hynny eu gwrandao gyda'i gilydd.

Deddfwriaeth berthnasol arall

A.12 **Rhaid** i baneli gydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth berthnasol gan gynnwys Deddf Hawliau Dynol 1998, Deddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw 1975, Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cysylltiadau Hiliol (Diwygio) 2000) a Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Anghenion Addysgol Arbennig ac Anabledd 2001). Mae gofyn i baneli apêl hefyd roi sylw i'r arweiniad yng Nghod Ymarfer y Comisiwn Hawliau Anabledd i Ysgolion wrth benderfynu ynglŷn ag apêl.

Pwerau paneli apêl

A.13 Ni all paneli apêl wrando cwynion neu wrthwynebiadau sy'n ymwneud ag agweddau ehangach ar bolisiâu ac arferion derbyn lleol, megis y trefniadau derbyn a bennir gan ALLau neu gan gyrff llywodraethu. Nid oes ganddynt rôl ychwaith yn y broses ymgynghori drwy gyfrwng fforymau derbyn lleol. Gall paneli apêl ystyried pryderon ynglŷn â threfniadau derbyn awdurdod derbyn unigol a godir gan apelwyr yng nghyd-destun eu hapêl, i'r graddau y gall hynny fod yn berthnasol i dderbyn eu plentyn neu nhw eu hunain. **Ni ddylai** paneli gael eu denu i drafodaeth gyffredinol ynglŷn â pholisiâu ac arferion derbyn mewn gwrandawladau apêl na chaniatáu hynny. **Dylent** ganolbwyntio ar yr achos a gyflwynir gan yr awdurdod derbyn dros wrthod derbyn y plentyn neu'r person ifanc ac achos yr apelwyr o blaid derbyn y plentyn neu'r person ifanc hwnnw.

A.14 Dan adran 94(6) Deddf 1998, rhaid i'r canlynol lynu wrth benderfyniad panel apêl ynglŷn â derbyn plentyn neu berson ifanc i ysgol:

- yr ALI neu'r corff llywodraethu a wnaeth y penderfyniad sy'n destun yr apêl, neu y gwnaethpwyd y penderfyniad ar ei ran; a
- chorff llywodraethu ysgol gymuned neu ysgol wirfoddol a reolir y mae'r panel yn penderfynu y **dylid** cynnig lle i'r plentyn neu'r person ifanc dan sylw ynddi.

Nid yw hyn yn golygu, fodd bynnag, na chaiff yr ALI enwi ysgol lle bu apêl yn aflwyddiannus mewn unrhyw arweiniad pellach dan adran 96 Deddf 1998.

A.15 Nid oes gan Weinidogion Cymru rym o gwbl i ystyried cwynion yn erbyn penderfyniadau paneli apêl na'r ffordd y maent yn cynnal eu busnes, ac nid oes gan y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thriwlysoedd rym yn hynny o beth ychwaith. Os yw'r apelwyr yn credu bod y panel a wrandawodd eu hapêl wedi gweithredu'n amhriodol neu'n afresymol wrth ymdrin â'u hachos, neu ag achosion eraill sydd wedi effeithio ar eu hachos hwy, gallant gwyno wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (gweler paragraff 6.11).

A.16 Dim ond lle bydd yr apelwyr neu'r awdurdod derbyn wedi llwyddo yn eu cais am Adolygiad Barnwrol ynglŷn â'r penderfyniad hwnnw y gall y llysoedd wrthdroi penderfyniad panel apêl.

A.17 Mae'r Cod hwn yn mynnu ei bod yn **rhaid** i gadeiryddion ac aelodau eraill gael eu hyfforddi cyn dod yn aelod o banel; ac y **dylent** barhau i ddiweddarau eu sgiliau a'u gwybodaeth tra'u bod yn aelodau. Ceir rhagor o fanylion am hyfforddiant ym Mhennod 8 y Cod hwn.

Atodiad B - Egwyddorion cyffredinol i dywys paneli apêl

B.1 Mae'r paragraffau a ganlyn yn ymwneud â'r egwyddorion tywys cyffredinol y mae'n **rhaid** i bob panel apêl derbyn eu dilyn.

B.2 Mae paneli apêl yn cyflawni swyddogaeth farnwrol. Mae hyn yn golygu ei bod yn **rhaid** iddynt weithredu'n unol ag egwyddorion cyfiawnder naturiol a dehongliadau sydd wedi'u sefydlu ynglŷn ag ystyr hyn o safbwynt ymarferol. Mae i hyn oblygiadau ar gyfer y ffordd y cynhelir achosion ac ar gyfer ymddygiad aelodau paneli apêl.

B.3 **Rhaid** i baneli apêl fod yn annibynnol ac yn ddiuedd a **rhaid** iddynt gael eu gweld felly. **Rhaid** iddynt weithredu'n unol â rheolau cyfiawnder naturiol, sy'n golygu bod yn deg i bob parti bob amser. Yr egwyddorion cyfiawnder naturiol sy'n fwyaf perthnasol i apelau yw:

- **Na ddylai** fod gan unrhyw aelod o'r panel fudd yng nghanlyniad yr achos na bod wedi ymwneud mewn unrhyw fodd ag ef yn ystod cam cynharach;
- Y **dylid** rhoi'r cyfle i bob ochr ddatgan ei hachos heb dorri ar draws yn afresymol; a
- **Rhaid** i bob parti fod wedi gweld y deunydd ysgrifenedig. Os bydd mater newydd yn codi yn ystod yr achos, **dylid** rhoi cyfle i'r partïon ei ystyried a rhoi eu sylwadau arno.

Egwyddorion ymarferol

B.4 Yr egwyddorion allweddol a **ddylai** dywys gwrandawriad unrhyw banel apêl yw:

Annibyniaeth - Prif gyfrifoldeb panel apêl yw gweithredu'n annibynnol. **Rhaid** i'r panel wneud popeth posibl i sicrhau bod y ddau barti sy'n ymddangos ger ei fron yn ei ystyried yn wirioneddol annibynnol.

Disgyblaeth - **Rhaid** i baneli apêl ddilyn dehongliadau'r gyfraith a bennwyd gan y llysoedd gan eu bod yn rhan o'r system gyfreithiol.

Anffurfioldeb - Er bod paneli apelau derbyn yn rhan o'r system gyfreithiol, fel y dywedir uchod, mae gwrandawriadau apêl yn anffurfiol. Fodd bynnag, **rhaid** i'w gweithdrefnau a'r ffordd

y'u cynhelir, sicrhau bod y ddau barti'n cael cyfle i ddweud yr hyn y mae ganddynt i'w ddweud, i ofyn cwestiynau y maent yn dymuno'u gofyn ac i wneud cyflwyniadau priodol. **Ni ddylai'r** ffaith eu bod yn anffurfiol arwain at ddiffyg strwythur a **rhaid** cadw at ddull cyson o drin pawb.

Tystiolaeth - Rhaid i baneli apêl benderfynu ynglŷn â ffeithiau achos ac wedyn rhoi'r gyfraith ar waith ar gyfer yr achos hwnnw. Efallai na fydd bob amser modd sefydlu'r ffeithiau'n llawn: er enghraifft, os yw'r dystiolaeth a roddir yn 'dystiolaeth achlust' ynglŷn â rhywun nad yw'n bresennol yn y gwrandawriad. Yn anad dim, **dylai'r** dystiolaeth fod yn berthnasol ac yn gymorth i'r gwrandawriad. Efallai y bydd rhywfaint o'r dystiolaeth yn amlwg yn annibynadwy a **dylid** ei thrin â gofal. Lle bo modd, **dylai** paneli apêl geisio gwirio'r dystiolaeth a gyflwynir. Lle ceir gwrthdaro rhwng tystiolaeth ac nad oes modd datrys hynny, bydd yn rhaid i baneli ddibynnu ar eu hasesiad ynglŷn â pha mor ddibynadwy yw'r sawl sy'n rhoi'r dystiolaeth ac i ba raddau y gellir ei gredu. Efallai y bydd y panel yn ei hystyried yn briodol caniatáu i dystion sy'n bresennol i roi tystiolaeth, ar yr amod ei bod yn berthnasol ac nad yw'n ailadroddus. Efallai y bydd paneli am geisio cadarnhad annibynnol (gan roi rhybudd i'r apelydd ymlaen llaw) ynglŷn â materion megis cyflwr meddygol neu eu cyfeiriad.

Cynrychiolaeth - Fel rheol, ni fydd angen cynrychiolydd cyfreithiol ar y sawl sy'n apelio ond mae ganddo'r hawl i ddod â chynghorydd cyfreithiol neu gyfaill gydag ef i fod yn gefn iddo.

Holi - Caiff y panel apêl holi'r ddau barti er mwyn sicrhau bod ganddo ddarlun cyflawn. **Rhaid** gwneud hyn mewn ffordd ddiuedd.

Y gwrandawriad effeithiol

B.5 **Dylai** aelodau'r panel apêl ddarllen yr holl bapurau'n ofalus cyn cynnal y gwrandawriad a dyma'r swyddogaethau y mae'n rhaid i aelodau panel apêl eu cyflawni:

- gwrandao ar y dystiolaeth a'i nodi;
- sefydlu'r ffeithiau perthnasol yng ngoleuni'r dystiolaeth a gyflwynir;

- dadansoddi'r gyfraith berthnasol a rhoi honno ar waith yng nghyswllt y ffeithiau;
- penderfynu; a
- chofnodi'r penderfyniad hwnnw'n ysgrifenedig gan roi rhesymau i egluro pam y penderfynwyd felly.

Wrth gloi, **dylai** pob parti:

- fod wedi deall natur yr achos;
- fod wedi cael cyfle priodol i siarad, i gyflwyno tystiolaeth ac i ofyn ac ateb cwestiynau;
- teimlo iddynt ddweud popeth yr oeddent yn dymuno'i ddweud;
- teimlo iddynt gael eu trin yn gwrtais a bod pobl wedi gwneud iddynt deimlo'n gartrefol;
- teimlo bod y panel wedi bod yn gwrando ar bob pwynt a wnaethpwyd, ac wedi'u deall; a
- deall yn iawn pa bryd y cânt wybod beth yw penderfyniad y panel.

Pan fydd y penderfyniad yn hysbys, **dylai** pob parti:

- fod wedi deall y rhesymau dros y penderfyniad, a **dylai'r** penderfyniad hwnnw gael ei fynegi'n glir ac yn gryno (yn ysgrifenedig); a
- bod yn fodlon i'r gwrandawriad fod yn un teg, ennill neu golli.

Atodiad C - Cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod a'r goblygiadau ar gyfer apelau

Cyflwyniad

C.1 Ac eithrio ambell eithriad prin, ni chaiff yr un dosbarth babanod gydag un athro/athrawes ysgol yn bresennol gynnwys mwy na 30 disgybl. Dosbarthiadau babanod yw dosbarthiadau lle bydd mwyafrif y disgyblion yn cyrraedd 5, 6, neu 7 oed yn ystod y flwyddyn ysgol.

C.2 Mae Adran 86 Deddf 1998 yn nodi'r amgylchiadau lle na fydd awdurdod derbyn yn gorfod cydymffurfio â'r dewis a fynegwyd. Mae'r rhain yn cynnwys lle 'byddai cydymffurfio â'r hyn sydd orau gan rieni'n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon.' Dywed Adran 86(4) Deddf 1998 y gall anfantais 'godi yn sgil camau y mae angen eu cymryd er mwyn sicrhau cydymffurfiaid â'r ddyletswydd' ar ALL a chorff llywodraethu i gydymffurfio â'r cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod.

C.3 Yn sgil hyn, gallai awdurdod derbyn wrthod derbyn plentyn i ysgol petai'n ystyried y byddai angen iddo, er mwyn gwneud hynny, ac er mwyn iddo gydymffurfio â'r cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau babanod, gymryd 'camau addasu' er enghraifft, cyflogi athro/athrawes ychwanegol neu adeiladu ystafell ddosbarth ychwanegol, naill ai yn y flwyddyn derbyn neu mewn blwyddyn ddilynol. Fodd bynnag, mewn achos grŵp blwyddyn derbyn, dim ond os derbyniwyd mwy na nifer derbyn yr ysgol ar gyfer y grŵp blwyddyn dan sylw y gellid gwrthod plentyn fel hyn.

Cyfyngiadau ar gwmpas apelau derbyn yn sgil y cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod

C.4 Mae Rheoliad 6(2) Rheoliadau 2005 yn cyfyngu ar yr amgylchiadau lle gall panel apêl gadarnhau apêl er mwyn derbyn plentyn i ysgol lle mae'r awdurdod derbyn wedi gwrthod ar y sail y byddai gwneud hynny'n peri anfantais oherwydd y byddai angen camau addasu er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd i gyfyngu ar faint dosbarthiadau babanod. Dim ond os yw'r panel apêl yn fodlon ar un o'r ddau canlynol y gellir cadarnhau'r categori apelio hwn¹⁹:

- Sail A - nad oedd y penderfyniad yn un y byddai awdurdod derbyn rhesymol wedi'i wneud dan amgylchiadau'r achos; a/neu

¹⁹ Rheoliad 6(2) Rheoliadau 2005.

- Sail B - y byddai'r plentyn wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol.

C.5 Felly, **dylai** apelau sy'n ymwneud â maint dosbarth babanod ddilyn y broses a ddisgrifir isod²⁰.

C.6 Yn gyntaf: **rhaid** i'r awdurdod derbyn allu bodloni'r panel bod yr amgylchiadau sydd dan sylw'n golygu bod a wnelo'r apêl â maint dosbarth babanod.

C.7 Nid yw'n ddigon i awdurdod derbyn ddangos bod nifer derbyn yr ysgol wedi'i gyrraedd eisoes; rhaid iddo allu dangos pa gamau addasu y byddai'n **rhaid** iddo'u cymryd er mwyn cydymffurfio â'r cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau petai'n derbyn plentyn ychwanegol e.e. cyflogi athro/athrawes arall, ac y byddai'r camau hynny'n anfanteisiol.

C.8 **Dylai** panel ystyried yr anfantais a berid pe derbynnid plentyn ychwanegol - nid dim ond yng nghyswllt y sefyllfa dan sylw ar y pryd, ond hefyd yng nghyswllt unrhyw sefyllfa sy'n sicr o godi yn y dyfodol tra bo'r plentyn yn dal i fod yn un o'r dosbarthiadau babanod.

C.9 Os bydd y panel yn penderfynu nad yw'r amodau'n berthnasol, **dylai** ddilyn y broses dau gam, fel y'i disgrifir ym mharagraff 5.14. Dan yr amgylchiadau hyn, efallai y bydd angen gohirio'r gwrandawriad(au) er mwyn i'r awdurdod derbyn a'r apelydd, ill dau, ailystyried sut mae cyflwyno'u hachosion.

C.10 Yn ail: **rhaid** i'r panel apêl ystyried a wrthodwyd lle i'r plentyn drwy gamgymeriad oherwydd nad oedd y trefniadau derbyn sydd wedi'u cyhoeddi gan yr ysgol (gan gynnwys y trefniadau cydlynol) wedi'u rhoi ar waith yn iawn (h.y. Sail B).

C.11 Ar y sail hon, **rhaid** i'r panel beidio â chadarnhau'r apêl oni bai fod y trefniadau derbyn heb eu rhoi ar waith yn iawn.

---

²⁰ Mae'r Llys Apêl a'r Uchel Lys wedi ystyried y weithdrefn ar gyfer penderfynu ynglŷn ag apelau sy'n ymwneud â maint dosbarthiadau babanod mewn sawl achos: R v London Borough of Richmond ex parte JC [2001] ELR21, CA; The School Admission Appeals Panel for the London Borough of Hounslow v The Mayor and Burgesses of the London Borough of Hounslow [2002] EWCA Civ 900; R (on the application of South Gloucestershire Local Education Authority) v South Gloucestershire Schools Appeal Panel [2001] EWHC Admin 732; ac R (ota K and S) v Admissions Appeal Panel of Cardiff County Council and Cardiff County Council [2003] EWHC 436 (Admin).

C.12 Wrth ystyried apêl dan Sail B, **dylai'r** panel ystyried y deunydd a oedd ar gael i'r awdurdod derbyn ar yr adeg pan wnaeth ei benderfyniad, neu'r deunydd a **ddylasai** fod ar gael i'r awdurdod derbyn petai wedi gweithredu'n rhesymol. Fodd bynnag, caiff y panel ganiatáu i'r apelydd gyflwyno deunydd newydd er mwyn sefydlu sail effeithiol ar gyfer eu honiad nad oedd y trefniadau wedi'u rhoi ar waith yn briodol.

C.13 Yn drydydd: (oni chaniateir yr apêl dan Sail B): **rhaid** i'r panel apêl ystyried, dan Sail A, a oedd penderfyniad yr awdurdod derbyn yn un na fyddai awdurdod derbyn rhesymol wedi'i wneud dan amgylchiadau'r achos.

C.14 Er mwyn i benderfyniad awdurdod derbyn ddod o fewn y sail hon, bydd angen i banel fod yn fodlon bod y penderfyniad i wrthod derbyn y plentyn penodol yn "wrthnysig yng ngoleuni'r trefniadau derbyn"²¹, h.y. ei fod "y tu hwnt i'r ystod o ymatebion sy'n agored i benderfynwr rhesymol" neu'n "benderfyniad sydd mor warthus yn yr ystyr ei fod yn afresymol neu'n groes i safonau moesol derbyniol na fyddai'r un person call a oedd wedi ystyried y cwestiwn wedi ei wneud"²². Nid oes gan baneli bŵer o gwbl i ddadansoddi a yw'r trefniadau derbyn eu hunain yn afresymol neu'n wrthnysig onid yw'r trefniadau hynny'n amlwg yn anghyfreithlon neu'n anghyfreithlon yn eu hanfod.

C.15 Wrth benderfynu, **rhaid** i'r panel ystyried yr holl amgylchiadau perthnasol, gan gynnwys:

- y rhesymau dros y trefniadau derbyn a gyhoeddwyd;
- yr hyn sydd orau gan yr apelydd; ac
- amgylchiadau'r plentyn a'r teulu dan sylw.

C.16 Fel sy'n wir am Sail B, **rhaid** i'r panel adolygu penderfyniad yr awdurdod yng ngoleuni'r deunydd sydd ar gael i'r awdurdod derbyn ar yr adeg y gwnaeth ei benderfyniad. Dan amgylchiadau eithriadol, caiff panel hefyd ystyried deunydd a **ddylasai** fod ar gael i'r awdurdod derbyn bryd hynny pe na byddai wedi ymddwyn yn afresymol, er enghraifft petai rhiant wedi darparu'r

---

²¹ The School Admission Appeals Panel for the London Borough of Hounslow v The Mayor and Burgesses of the London Borough of Hounslow [2002] EWCA Civ 900.
²² Council of Civil Service unions v Minister for the Civil Service [1984] 3 All ER 935.

wybodaeth gyda'i gais, ond bod yr awdurdod derbyn wedi'i cholli. Felly, ni **ddylai** tystiolaeth ynglŷn â materion a gododd ar ôl i'r awdurdod derbyn benderfynu ac na allai'r awdurdod fod wedi bod yn ymwybodol ohonynt bryd hynny fod yn berthnasol. Fodd bynnag, nid yw hyn yn rhwystro'r panel rhag caniatáu i'r apelwyr gyflwyno llythyr neu ddatganiad i ddangos beth oedd eu hamgylchiadau adeg gwneud y penderfyniad er mwyn cefnogi eu dadl na fyddai'r un awdurdod derbyn rhesymol wedi gwneud penderfyniad o'r fath.

C.17 Os bydd y panel yn penderfynu nad oedd penderfyniad yr awdurdod derbyn yn un y byddai awdurdod derbyn rhesymol wedi'i wneud dan amgylchiadau'r achos, yna, **dylai** gadarnhau'r apêl. Lle bydd y panel yn penderfynu y byddai awdurdod derbyn rhesymol wedi derbyn mwy o blant cyn i hynny beri anfantais o ran maint dosbarth, ond bod mwy o apelwyr llwyddiannus posibl na'r nifer y gallai eu derbyn heb achosi anfantais o'r fath, **dylai** ddilyn y broses dau gam fel y'i disgrifir ym mharagraff 5.14. Dan yr amgylchiadau hyn, efallai y bydd angen gohirio'r gwrandawriad(au) er mwyn i'r apelydd a'r awdurdod derbyn ill dau ailystyried sut mae cyflwyno'u hachos

C.18 Lle bydd apêl sawl-achos yn ymwneud â maint dosbarth babanod, **dylai'r** paneli ymdrin â hwy mewn un o'r ddwy ffordd a ganlyn:

- a. Apelau grŵp - lle bydd dadl yr awdurdod derbyn y byddai'n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon oherwydd y camau y byddai angen eu cymryd er mwyn cadw at y cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau (h.y. cam 1) yn cael ei chlywed unwaith yng ngŵydd pob apelydd. Os yw'r panel yn fodlon bod amodau maint dosbarthiadau babanod yn cael eu cyflawni, bydd y panel yn bwrw ymlaen i ystyried apelau'r apelwyr unigol, heb i'r lleill fod yn bresennol. Felly, bydd y panel yn ystyried yng nghyswllt pob apelydd a yw Sail A ynteu Sail B yn berthnasol. **Ni ddylid** penderfynu o gwbl nes bod pob apêl wedi'i chlywed.

- b. Apelau unigol - lle bydd y panel yn clywed pob apêl unigol yn y drefn a nodir uchod. Dan yr amgylchiadau hyn, bydd y panel yn gwrando ar ddadl yr awdurdod derbyn sef y byddai'n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon oherwydd y camau y byddai angen eu cymryd er mwyn cadw at y cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau, ar gyfer pob apêl yn ei thro.

Ffactorau eraill wrth ystyried apelau ynglŷn â maint dosbarth babanod

C.19 Mewn rhai ardaloedd, er bod awdurdodau derbyn yn ystyried pob cais am dderbyn plant sydd ar drothwy pump oed ar yr un pryd, derbynnir plant i'r dosbarthiadau derbyn ar wahanol adegau yn ystod y flwyddyn ysgol (e.e. ym mis Medi, ym mis Ionawr ac ym mis Ebrill). Mae hyn yn golygu eu bod yn gallu rhoi sylw priodol i ddeddfwriaeth ynglŷn â maint dosbarthiadau babanod heb roi rhieni sydd o bosibl am ohirio derbyn eu plentyn i'r ysgol tan yn ddiweddarach yn y flwyddyn academaidd dan anfantais. Bydd hefyd yn sicrhau bod modd gwrando pob apêl ar yr un pryd, ni waeth ym mha dymor y bydd y disgybl yn dechrau'r ysgol. Os bydd rhieni'n penderfynu gohirio derbyn eu plentyn tan yn ddiweddarach yn y flwyddyn academaidd, **dylai** panel ystyried eu lle yn yr un modd â phetai'r plentyn eisoes wedi llenwi'r lle hwnnw.

C.20 Dan amgylchiadau prin, a bennir yn y Rheoliadau, ceir derbyn plant fel eithriadau i'r cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod. Dyma'r eithriadau hynny:

- i. Plant y mae eu datganiadau AAA yn pennu a **ddylent** gael eu haddysgu yn yr ysgol dan sylw, a'u bod yn cael eu derbyn i'r ysgol y tu allan i rownd derbyn arferol;
- ii. Plant sy'n derbyn gofal a dderbynnir y tu allan i'r rownd derbyn arferol;
- iii. Plant y gwrthodir eu derbyn i ysgol yn y lle cyntaf, ond y cynigir lle iddynt wedyn y tu allan i rownd derbyn arferol, yn sgil arweiniad panel apelau derbyn, neu oherwydd bod y sawl a wnaeth y penderfyniad gwreiddiol yn sylweddoli bod gwall wedi'i wneud o ran rhoi trefniadau derbyn yr ysgol ar waith;

- iv. Plant na allant gael lle mewn unrhyw ysgol addas arall o fewn pellter rhesymol i'w cartref oherwydd eu bod yn symud i'r ardal y tu allan i rownd derbyn arferol;
- v. Plant y dymunir eu haddysgu mewn ysgol Gymraeg ac yr ysgol dan sylw yw'r unig ysgol o'r fath o fewn pellter rhesymol i'w cartref;
- vi. Plant y dymunir eu haddysgu mewn ysgol â chymeriad crefyddol dynodedig ac yr ysgol dan sylw yw'r unig ysgol o'r fath o fewn pellter rhesymol i'w cartref;
- vii. Disgyblion a dderbynnir i'r ysgol o fewn grŵp oedran y mae plant fel rheol yn cael eu derbyn ac;
  - a. sy'n cael eu derbyn ar ôl diwrnod cyntaf y flwyddyn ysgol berthnasol; a
  - b. lle nad yw'r ysgol eto wedi cyrraedd y nifer derbyn ond mae eisoes wedi trefnu ei dosbarthiadau; a
  - c. lle byddai derbyn y plentyn yn golygu y byddai'n rhaid i'r ysgol gymryd mesur perthnasol;
- viii. Plant sy'n ddisgyblion sydd wedi'u cofrestru mewn ysgolion arbennig, ond sy'n cael rhan o'u haddysg mewn ysgol brif ffrwd; a
- ix. Phlant ag AAA sydd fel rheol yn cael eu haddysgu mewn uned arbennig mewn ysgol brif ffrwd, ond sy'n cael rhywfaint o'u gwersi mewn dosbarth prif ffrwd.

C.21 Yn y saith achos cyntaf, dim ond ar gyfer y flwyddyn ysgol honno neu weddill y flwyddyn ysgol honno y caiff y dosbarth fod yn fwy na 30. **Rhaid** cymryd camau addasu ar gyfer y flwyddyn ganlynol, neu bydd y dosbarth yn anghyfreithlon o fawr.

Atodiad D - Gwahaniaethau diwylliannol

D.1 **Dylai** paneli apêl gadw gwahaniaethau diwylliannol mewn cof wrth wrando apelau. Dyma chwe phwynt allweddol:

- **Ni ddylid** byth â defnyddio iaith a allai beri tramgwydd wrth siarad am bobl o wahanol gefndir ethnig.
- **Dylai** aelodau paneli ddangos eu bod yn gyfarwydd ag enwau pobl o wahanol ddiwylliannau (gweler D.3 isod).
- **Dylai** aelodau paneli ddangos eu bod yn deall rhywfaint am gefndir arferion cymdeithasol a theuluoedd y prif gymunedau ethnig yn eu hardal.
- **Dylai** aelodau gofio y gall anawsterau cyfathrebu godi'n aml, hyd yn oed pan fydd yr apelydd i bob golwg â'r Gymraeg neu'r Saesneg yn brif iaith iddynt. **Dylid** bod yn arbennig o ofalus mewn gwrandawiadau lle defnyddir dehonglwyr/cyfieithwyr.
- Wrth geisio pwysu a mesur pa mor gryf yw achos apelydd, **dylai** aelodau fod yn effro i'r posibilrwydd y gall pobl o wahanol gefndir ymddwyn yn wahanol e.e. mewn rhai diwylliannau, mae edrych i fyw llygad rhywun mewn awdurdod yn cael ei ystyried yn ddigywilydd. **Ni ddylid** tybio bod hyn yn golygu bod yr apelydd yn osgoi'r cwestiwn.
- **Ni ddylai** aelodau paneli byth wneud datganiadau cyffredinol neu ddatganiadau a allai fod yn sarhaus ynglŷn â phobl o gymuned benodol.

(Crynodeb o erthygl a ysgrifennwyd gan Mr Ustus Henry Brooke a gyhoeddwyd yn 'The Magistrate' Rhagfyr 1992).

D.2 Yn anad dim, **rhaid** i baneli apêl sicrhau nad yw eu penderfyniad yn gwahaniaethu'n hiliol yn erbyn apelydd a **rhaid** iddynt roi sylw i Ddeddf Cysylltiadau Hiliol 1976 (fel y'i diwygiwyd).

Enwau a systemau enwi

D.3 Mae'n bwysig bod paneli apêl yn cyfarch apelwyr ar lafar ac ar bapur yn y fath fodd fel nad yw'n peri na dryswch na thramgwydd. Mae Llyfr y Fainc ar Driniaeth Gyfartal a gyhoeddwyd ym mis Medi 2005 gan y Bwrdd Astudiaethau Barnwrol yn cynnig nifer o esboniadau sylfaenol ynglŷn â systemau enwi a ddefnyddir gan gymunedau lleiafrifoedd ethnig penodol, er enghraifft:

Systemau enwi yn Ne Asia

Hindŵ	enw personol + enw canol + enw'r teulu e.g. Dylid cyfarch Vijay Lal Sharma a Jyoti Devi Chopra fel Mr Sharma a Mrs Chopra.
Sikh	gwryw: enw personol + Singh (+ enw'r teulu) benyw: enw personol + Kaur (+ enw'r teulu) e.g. Karamijit Singh (Gill) a Jaswinder Kaur (Grewal) fel Mr Gill a Mrs Grewal neu Mr Karamjit Singh a Mrs Jaswinder Kaur.
Mwslem	gwryw: enw crefyddol + enw personol (+ enw a etifeddir) neu enw personol + enw crefyddol (+ enw a etifeddir) benyw enw personol + enw teitl neu enw personol + ail enw personol e.g. Dylid cyfarch Mohammed Rahman (Khan) ac Amina Bibi fel Mr Mohammed Rahman a Mrs Amina Bibi.

Gwyliau ac arferion crefyddol

D.4 Lle bo modd, **ni ddylid** cynnal apelau ar adegau pan na all apelwyr fod yn bresennol o bosibl oherwydd gwyliau neu ddefodau crefyddol. **Dylid** parchu'r adegau hyn, oni byddai'n anymarferol trefnu'r apêl ar gyfer diwrnod arall ac y byddai hynny'n peri oedi yn y trefniadau apelio.

Atodiad E - Deunydd ychwanegol (Mae'r wybodaeth yn gywir adeg ei chyhoeddi)

- Mae testun yr holl Ddeddfau Seneddol er 1988, Mesurau Cynulliad Cenedlaethol Cymru a'r holl Offerynnau Statudol (Rheoliadau) er 1987 ar gael ar wefan Swyddfa Gwybodaeth y Sector Cyhoeddus yn: www.opsi.gov.uk

Nid yw Swyddfa Gwybodaeth y Sector Cyhoeddus yn gwerthu cyhoeddiadau ond mae modd cael fersiwn brint o Ddeddf, Offeryn Statudol neu unrhyw gyhoeddiad swyddogol arall drwy wefan y Llyfrfa yn: www.tso.co.uk

- Mae'r Cod Derbyn i Ysgolion ar gael gan:

Yr Is-adran Rheoli ac Effeithiolrwydd Ysgolion
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Llywodraeth Cynulliad Cymru
3ydd Llawr, Parc Cathays,
Caerdydd, CF10 3NQ
Rhif ffôn: 029 2082 6067
Rhif ffacs: 029 2028 6109

Cyfeiriad e-bost: SchoolsManagementDivision3@wales.gsi.gov.uk

- Mae'r Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd yn cyhoeddi'r 'Safonau Fframwaith ar gyfer Tribiwnlysoedd', sy'n rhestru'r materion allweddol y mae'r Cyngor yn ymwneud â hwy o ran cadw golwg ar gyfansoddiad a gwaith y tribiwnlysoedd sydd dan ei oruchwyliaeth. Mae hefyd yn cyhoeddi 'Making Tribunals Accessible to Disabled People: guidance on Applying the Disability Discrimination Act'. Mae'r rhain ar gael gan:

Y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd
81 Chancery Lane
Llundain, WC2A 1BQ
Rhif ffôn: 020 7855 5200
Gwefan: www.ajtc.gov.uk

- Mae gan y Bwrdd Astudiaethau Barnwrol rôl i gynghori ym maes hyfforddi cadeiryddion ac aelodau paneli. Mae hefyd wedi cyhoeddi arweiniad defnyddiol ar degwch mewn Llysoedd a Thribiwnlysoedd sydd i'w weld ar ei wefan.

Y Bwrdd Astudiaethau Barnwrol
9fed Llawr, Millbank Tower
Millbank
Llundain, SD1P 4QU
Rhif ffôn: 020 7217 4763
Gwefan: www.jsboard.co.uk

- Gall y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol gynghori ynglŷn â'r Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd a'r Ddeddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw ac mae'n cynnig gwybodaeth a chyngor i bobl sy'n meddwl eu bod wedi dioddef gwahaniaethu neu aflonyddu ar sail hil;

Llinell Gymorth y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau
Dynol Cymru
RHADBOST RRLR-UEYB-UYZL
Llawr 1af
3 Sgwâr Callaghan
Caerdydd, CF10 5BT
Rhif ffôn: 0845 604 8810
Rhif ffôn testun: 0845 604 8820
Gwefan: www.equalityhumanrights.com

Atodiad F - Dogfennau cysylltiedig

- Apelau Derbyniadau Ysgolion: Cod Ymarfer Cynulliad Cenedlaethol Cymru
- Cod Derbyn i Ysgolion
- Cod Ymarfer ar gyfer Plant y mae ganddynt Anghenion Addysgol Arbennig
- Cod Ymarfer y Comisiwn Hawliau Anabledd ar gyfer Ysgolion
- Council of Civil Service unions v Minister for the Civil Service [1984] 3 All ER 935
- Deddf Addysg 1996
- Deddf Addysg 2002
- Deddf Addysg ac Arolygiadau 2006
- Deddf Anghenion Addysgol Arbennig ac Anabledd 2001
- Deddf Cysylltiadau Hiliol (Diwygio) 2000
- Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976
- Deddf Diogelu Data 1998
- Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1995
- Deddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw 1975
- Deddf Hawliau Dynol 1998
- Deddf Llywodraeth Leol 1972
- Deddf Llywodraeth Leol 1974
- Deddf Plant 1989
- Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000
- Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998
- Ddeddf Tribiwnlysoedd ac Ymchwiliadau 1992
- Deddf Tribiwnlysoedd, Llysoedd a Gorfodi 2007
- Derbyniadau i Ysgolion: Cod Ymarfer y Swyddfa Gymreig
- Equal Treatment Benchbook
- Framework Standards for Tribunals
- Making Tribunals Accessible to Disabled People: Guidance on Applying the Disability Discrimination Act
- Mesur Capasiti Ysgolion yng Nghymru - Cynulliad Cenedlaethol Cymru Rhif y Cylchlythyr: 09/2006

- R (on the application of South Gloucestershire Local Education Authority) v South Gloucestershire Schools Appeal Panel [2001] EWHC Admin 732
- R (ota I) v Independent Appeals Panel for G Technical College [2005] EWHC 558 (Admin)
- R (ota I) v The Independent Appeal Panel of St Edward's College [2001] ELR 542
- R (ota K and S) v Admissions Appeal Panel of Cardiff County Council and Cardiff County Council [2003] EWHC 436 (Admin)
- R v Birmingham City Council Education Appeals Committee ex parte B [1999] ELR305
- R v London Borough of Richmond ex parte JC [2001] ELR21, CA
- Rheoliadau Addysg (Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005
- Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Lwfansau i Aelodau) (Cymru) 2007
- School Admission Appeals Panel for the London Borough of Hounslow v The Mayor and Burgesses of the London Borough of Hounslow [2002] EWCA Civ 900
- St Edward's College and R (ota C) v the Appeals Panel of Nottinghamshire County Council and Nottinghamshire County Council [2004] EWHC 2988 (Admin)
- The Magistrate, Rhagfyr 1992

Geirfa

Apelydd

Y person ifanc neu riant sy'n apelio yn erbyn y penderfyniad i wrthod cael derbyn i ysgol.

Awdurdod derbyn

Y corff sy'n gyfrifol am osod trefniadau derbyn ysgol a'u rhoi ar waith. Ar gyfer ysgolion cymunedol neu ysgolion gwirfoddol a reolir, yr ALI yw'r awdurdod derbyn, oni bai fod y swyddogaeth honno wedi'i dirprwyo i'r corff llywodraethu; ac ar gyfer ysgolion sefydledig neu ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir, corff llywodraethu'r ysgol yw'r awdurdod derbyn.

Blwyddyn derbyn arferol

Y pwynt y caiff disgyblion eu derbyn fel rheol i'r ysgol, er enghraifft, dosbarth derbyn neu flwyddyn 7.

Cwynion

Gall Gweinidogion Cymru ystyried cwynion am y modd y mae corff llywodraethu neu ALI yn gweithredu yng Nghymru. O dan adrannau 496, 497 a 497A Deddf Addysg 1996, gallant roi arweiniad i gorff llywodraethu neu ALI os ydynt yn methu â chyflawni eu dyletswyddau statudol o dan y Deddfau Addysg, gan ymddwyn yn afresymol mewn perthynas ag arfer y pwerau neu'r dyletswyddau hynny, neu yn achos adran 497A, lle bydd ALI yn methu â chyflawni ei swyddogaethau i safon ddigonol.

Cyfyngiad ar faint dosbarth babanod

Mae Deddf 1998 yn mynnu bod plant 5, 6, a 7 oed yn cael eu haddysgu mewn dosbarthiadau lle na cheir mwy na 30 o blant i bob athro ysgol.

Grŵp oedran perthnasol

Y grŵp oedran ar gyfer derbyn plant fel rheol. Rhaid i bob grŵp oedran perthnasol fod â threfniadau derbyn yn eu lle, gan gynnwys nifer y derbyniadau. Mae gan rai ysgolion (er enghraifft ysgolion â chweched dosbarth sy'n derbyn plant i'r chweched dosbarth) fwy nag un grŵp oedran perthnasol.

Gwahardd ddwywaith

Plentyn sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy.

Meini prawf ar gyfer goralw

Rhestr o'r meini prawf y mae'n **rhaid** i awdurdod derbyn eu mabwysiadu ar gyfer ei ysgol(ion) ond dim ond pan fydd goralw am leoedd mewn ysgolion, er mwyn cynnig lleoedd i blant. Ar ôl penderfynu ar y meini prawf ar gyfer derbyn, gan gynnwys y nifer a dderbynnir, rhaid i'r ysgol eu cyhoeddi a hefyd rhaid eu cyhoeddi ym mhrosbectws cyfansawdd yr ALL o leiaf 6 wythnos cyn i'r rhieni neu'r personau ifanc fynegi'r hyn sydd orau ganddynt.

Panel apêl

Y bobl sy'n gyfrifol am ystyried apelau yn erbyn penderfyniadau i beidio â derbyn plentyn neu berson ifanc i ysgol. Maent yn hollol annibynnol ar yr ALL. Mae unrhyw benderfyniad a wneir gan banel apêl yn derfynol ac yn rhwymol ar yr awdurdod derbyn perthnasol.

Person ifanc

Plentyn sy'n ceisio cael ei dderbyn i chweched dosbarth neu ei drosglwyddo o flwyddyn 11 i flwyddyn 12 yn ei ysgol bresennol.

Rhiant

Unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant neu ofal am blentyn neu berson ifanc.